

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Σχολή Επιστημών Υγείας

Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

Πτυχιακή Εργασία:

«Η ΕΜΦΥΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ : Η ΑΠΟΨΗ ΑΤΟΜΩΝ ΗΛΙΚΙΑΣ 18 ΕΩΣ 30 ΕΤΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΤΟΥΣ ΗΛΙΚΙΑΣ»

των

ΔΕΡΒΕΝΤΖΗ- ΑΝΑΣΤΑΣΑΤΟΥ ΑΛΚΗΣΤΗ (yk5463)

ΚΕΥΣΕΝΙΔΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ (yk5356)

ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑ (yk5384)

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΚΟΥΚΟΥΛΗ ΣΟΦΙΑ

Φεβρουάριος 2021

Copyright@ 2021 Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΣΕΥ, ΕΛ.ΜΕ.ΠΑ.

<https://sw.hmu.gr/>

Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης Π.Ε. αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία των συγγραφέων, της επιβλέπουσας καθηγήτριας και του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας και προστατεύονται από τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας (Νόμος 2121/1993 και κανόνες Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα).

Δήλωση τήρησης της ακαδημαϊκής δεοντολογίας

Οι υπογράφουσες φοιτήτριες του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΕΛ.ΜΕ.ΠΑ
Κρήτης

Δερβεντζή-Αναστασάτου Άλκηστη

Κευσενίδου Δέσποινα

Πολυχρονοπούλου Γεωργία

δηλώνουμε υπεύθυνα ότι η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο:

*«Η ΕΜΦΥΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ : Η ΑΠΟΨΗ ΑΤΟΜΩΝ ΗΛΙΚΙΑΣ 18 ΕΩΣ 30 ΕΤΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ
ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΤΟΥΣ ΗΛΙΚΙΑΣ»*

είναι στο σύνολό της προϊόν δικής μας δουλειάς και ότι όλες οι πηγές που έχουν χρησιμοποιηθεί αναφέρονται πλήρως. Επίσης δηλώνουμε ότι δεν αποτελεί προϊόν οποιασδήποτε εξωτερικής μη αδειοδοτημένης βοήθειας και ότι δεν έχει υποβληθεί σε οποιοδήποτε ίδρυμα ή οργανισμό προς αξιολόγηση, ούτε έχει δημοσιευθεί στο παρελθόν μέρος αυτής ή στο σύνολό της.

(Υπογραφή)

(Υπογραφή)

Ονοματεπώνυμο

Ονοματεπώνυμο

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής ολοκληρώνονται οι σπουδές μας στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου.

Η εργασία αυτή δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί χωρίς τη βοήθεια και την καθοδήγηση της υπεύθυνης καθηγήτριάς μας, Σοφίας Κουκούλη η οποία με τις γνώσεις και την υποστήριξή της στάθηκε δίπλα μας όλο αυτό το διάστημα.

Θα θέλαμε επίσης να ευχαριστήσουμε όλους όσους συμμετείχαν στην έρευνα και αφιέρωσαν χρόνο ώστε να μας βοηθήσουν.

Το μεγαλύτερο όμως «ευχαριστώ» το οφείλουμε στην οικογένεια και τους φίλους μας για την αμέριστη υπομονή και στήριξη που μας έδειξαν.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να διερευνηθεί αν υπάρχει διαφορά στον τρόπο με τον οποίο κοινωνικοποιούνται τα παιδιά ανάλογα με το φύλο τους στο πλαίσιο της οικογένειας. Απώτερος στόχος ήταν να εξεταστεί αν ισχύει ότι η οικογένεια ως πρωταρχικός φορέας κοινωνικοποίησης, αναπαράγει τις κοινωνικές αντιλήψεις και τα στερεότυπα της κοινωνίας τα οποία σχετίζονται με τα φύλα. Για να διαπιστωθούν τα παραπάνω, ζητήθηκε από τους/τις συμμετέχοντες/-ουσες να ανακαλέσουν αναμνήσεις της παιδικής τους ηλικίας έχοντας ως παράδειγμα τις δικές τους οικογένειες.

Το δείγμα επιλέχθηκε τυχαία και αποτελούνταν από 257 άτομα ηλικίας 18 έως 30 ετών. Για την έρευνα χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο με ανοιχτού και κλειστού τύπου ερωτήσεις, ενώ η στατιστική ανάλυση και επεξεργασία των δεδομένων έγινε με τη χρήση του προγράμματος SPSS.

Τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαιώνουν σε σημαντικό βαθμό την ύπαρξη της έμφυλης κοινωνικοποίησης στην ελληνική οικογένεια. Μεταξύ άλλων, διαπιστώθηκε η σημαντική επιρροή των γονέων στη διαμόρφωση των αντιλήψεων των παιδιών για τους ρόλους των φύλων. Ακόμη πως κατά την παιδική τους ηλικία οι ερωτώμενοι/-ες ενθαρρύνονταν να ασχολούνται με παιχνίδια και δραστηριότητες που κοινωνικά συμφωνούσαν με το φύλο τους. Παρατηρήθηκε επίσης, ότι οι άνδρες δέχονταν ελαφρώς μεγαλύτερη πίεση σε διάφορους τομείς, σε σύγκριση με τις γυναίκες.

Από τη συγκεκριμένη έρευνα διαπιστώθηκε η ύπαρξη της έμφυλης κοινωνικοποίησης αφού υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στον τρόπο κοινωνικοποίησης των ανδρών και γυναικών συμμετεχόντων. Η οικογένεια φαίνεται όντως να αποτελεί τον πρωταρχικό φορέα κοινωνικοποίησης, αναπαράγοντας ορισμένα κοινωνικά στερεότυπα.

Λέξεις κλειδιά: Οικογένεια, Κοινωνικοποίηση, Φύλο, Ρόλοι

ABSTRACT

The purpose of the present study was to examine the existence of the difference between boys' and girls' socialization within their families. Another aim of this research was to determine whether the family, as the primary group where people communicate, reproduces the social perception and stereotypes of gender-related roles. To examine the accuracy of these assumptions, the participants were asked to recall their childhood memories, using as an example their own families.

The sample, which was collected randomly, consisted of 257 young adults at the age of 18 to 30 years old. The method of quantitative research was chosen, with the use of an online questionnaire consisted of open-ended and closed-ended questions. Data were analyzed with the SPSS Statistical Package.

The results of this study seem to confirm, to a certain extent, the existence of gender socialization within greek families. Among others, it was examined that parents had a significant influence on their children's perceptions of gender roles. It was also proven that during their childhood the participants have been encouraged to play with toys that were socially compatible with their gender. Besides, it was established that the male participants were under more pressure than the female ones in different fields.

This study showed the existence of gender socialization since the way that male and female participants were socialized appeared to be different. Family is indeed the first place where socialization begins, reproducing some social stereotypes.

Keywords: Family, Socialization, Gender, Roles

Περιεχόμενα

Αντί προλόγου	11
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο «ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ».....	14
1.1. Εισαγωγή.....	14
1.2. Η έννοια της οικογένειας.....	14
1.3. Ιστορική Αναδρομή των Γονεϊκών Ρόλων	16
1.4. Δομές και μορφές οικογένειας	19
1.5. Η σύγχρονη ελληνική οικογένεια.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο : «ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ»	26
2.1. Εισαγωγή.....	26
2.2. Ορισμός κοινωνικοποίησης.....	26
2.3. Η οικογένεια ως φορέας κοινωνικοποίησης.....	28
2.4. Διαδικασίες/Τρόποι κοινωνικοποίησης.....	29
2.5. Θεωρίες κοινωνικοποίησης και η συσχέτισή τους με το φύλο	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο «Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ»	35
3.1. Εισαγωγή.....	35
3.2. Βιολογικό και κοινωνικό φύλο.....	35
3.3. Έμφυλη ταυτότητα	37
3.4. Θεωρίες ανάπτυξης της έμφυλης ταυτότητας	37
3.5. Έμφυλοι ρόλοι.....	40
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο «ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ».....	41
4.2.Ερευνητικά ερωτήματα	41
4.3. Είδος Έρευνας.....	42
4.4.Πληθυσμός της έρευνας και δειγματοληψία.	42
4.5.Ερευνητικό εργαλείο	43
4.6. Διαδικασία συλλογής ερευνητικών δεδομένων και δυσκολίες	46
4.7.Στατιστική ανάλυση δεδομένων.....	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο «ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ»	48
5.1. ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ	48
5.2.ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΙΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ/ΜΕΤΑΒΛΗΤΩΝ.....	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο «ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ»	70

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	73
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7° «ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ»	75
Βιβλιογραφία	77
Ελληνόγλωσση	77
Ξενόγλωσση	78
Ηλεκτρονικές πηγές.....	79
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	81
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	81

Ευρετήριο Πινάκων

«Πίνακας 1. Κατανομή του δείγματος ως προς το φύλο»	48
«Πίνακας 2. Κατανομή του δείγματος ως προς την ηλικία»	48
«Πίνακας 3. Κατανομή του δείγματος ως προς τον τόπο μόνιμης διαμονής της οικογένειας προέλευσης».....	49
«Πίνακας 4. Κατανομή του δείγματος ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης».....	49
«Πίνακας 5.Κατανομή δείγματος ως προς την εργασιακή κατάσταση»	50
«Πίνακας 6. Κατανομή του δείγματος αναφορικά με το αν οι ερωτώμενοι/-ες σπουδάζουν»	50
«Πίνακας 7. Κατανομή του δείγματος ως προς την οικογενειακή κατάσταση»	51
«Πίνακας 8. Κατανομή δείγματος ως προς τον τόπο καταγωγής της μητέρας»	51
«Πίνακας 9. Κατανομή δείγματος ως προς τον τόπο καταγωγής του πατέρα».....	52
«Πίνακας 10. Κατανομή του δείγματος ως προς την ηλικία της μητέρας».....	52
«Πίνακας 11.Κατανομή του δείγματος ως προς την ηλικία του πατέρα»	52
«Πίνακας 12. Κατανομή του δείγματος ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης της μητέρας»	53
«Πίνακας 13. Κατανομή του δείγματος ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα»	53
«Πίνακας 14. Κατανομή δείγματος ως προς τα άτομα με τα οποία έζησε το μεγαλύτερο μέρος της παιδικής και εφηβικής του ηλικίας».....	54
«Πίνακας 15. Κατανομή του δείγματος ως προς την παροχή βοήθειας στους γονείς για το μέγλωμα των μικρότερων αδελφών τους»	54
«Πίνακας 16. Κατανομή αρμοδιοτήτων στα μέλη της οικογένειας προέλευσης (%)».....	55
«Πίνακας 17. Τα σκορ στις κλίμακες έμφυλης κοινωνικοποίησης»	56
«Πίνακας 18. Κατανομή δείγματος αναφορικά με το κατά πόσο ενθάρρυναν οι γονείς τα παιδιά τους στα παρακάτω»	56
«Πίνακας 19. Πίνακας σχετικά με τις συμπεριφορές των γονιών προς τα παιδιά».....	57
«Πίνακας 20. Τα αγόρια μπορούσαν να εκφράσουν το θυμό τους με φωνές, ενώ για τα κορίτσια δεν θεωρούνταν σωστό να εκφράζονται με τον ίδιο τρόπο»	58
«Πίνακας 21. Έκφραση συναισθημάτων αγοριών».....	59
«Πίνακας 22. Πρότυπα ντυσίματος ανάλογα με το φύλο».....	59
«Πίνακας 23. «Κοινωνικοί ρόλοι και φύλο»	60
«Πίνακας 24. Το άτομο που επηρέασε περισσότερο τις απόψεις των ερωτώμενων για τα φύλα»	60

«Πίνακας 25. Φύλο παιδιών και ενθάρρυνση από τη οικογένεια για πρότυπα ντυσίματος ανάλογα με το βιολογικό φύλο»	61
«Πίνακας 26. Ενθάρρυνση παιδιών για απόκτηση εκπαίδευσης η οποία θα τα προετοιμάζει για το γάμο σε σχέση με το φύλο».....	62
«Πίνακας 27. Ενθάρρυνση παιδιών για απόκτηση εκπαίδευσης η οποία θα τα βοηθάει να κερδίζουν τα προς το ζην σε σχέση με το φύλο».....	62
«Πίνακας 28. Ενθάρρυνση παιδιών για απόκτηση εκπαίδευσης η οποία θα τα προετοιμάζει για το μέγαλωμα των παιδιών σε σχέση με το φύλο»	63
«Πίνακας 29. Ενθάρρυνση παιδιών για ενασχόληση μόνο με «κατάλληλα» παιχνίδια βάσει του φύλου τους σε σχέση με τη μεταβλητή του φύλου»	63
«Πίνακας 30. Φύλο ερωτώμενων και υιοθέτηση συμπεριφορών που κοινωνικά συμφωνούν με το φύλο των παιδιών»	64
«Πίνακας 31. «Τιμωρητικές» και «ενισχυτικές/ ενθαρρυντικές» συμπεριφορές γονέων ανάλογα με το φύλο του παιδιού»	64
«Πίνακας 32. Αντίληψη οικογένειας για την έκφραση του θυμού ανάλογα το φύλο των παιδιών σε σχέση με την εκπαίδευση της μητέρας».....	65
«Πίνακας 33. Αντίληψη οικογένειας για την έκφραση του θυμού ανάλογα το φύλο των παιδιών σε σχέση με την εκπαίδευση του πατέρα»	66
«Πίνακας 34. Φύλο ερωτώμενου/-ης και κλίμακα έμφυλης κοινωνικοποίησης»	66
«Πίνακας 35. «Πίνακας κοινωνικών ρόλων και φύλο» σε συσχέτιση με το φύλο»....	67
«Πίνακας 36. Απασχόληση ερωτώμενων σε συσχέτιση με το φύλο»	68
«Πίνακας 37. Η ερώτηση που αφορούσε τον γονέα με τον οποίον οι ερωτώμενοι/-ες έζησαν περισσότερο ως ανήλικοι/-ες σε συσχέτιση με το πρόσωπο που επηρέασε τις απόψεις τους για το φύλο».....	69

Αντί προλόγου

«Τα παιδιά δεν διαφέρουν πολύ από τους χαρταετούς.

Είναι φτιαγμένα να πετάνε.

Χρειάζονται όμως τον αέρα απεριόριστη αγάπη, εμπιστοσύνη και ενθάρρυνση.»

Gigi Graham Tchividjian

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι γεγονός ότι η πρώτη σχέση που αναπτύσσουν τα παιδιά είναι αυτή με τους γονείς τους, καθώς η πρώτη ομάδα στην οποία ανήκουν είναι η οικογένεια. Φαίνεται να αποτελεί σημαντικό στοιχείο της συλλογικής ζωής των ατόμων, καθώς μολονότι παρουσιάζει ποικιλομορφία, την συναντάμε σε κάθε κοινωνία στο πέρασμα του χρόνου (Τσαούσης, 2006). Σύμφωνα με τη Sandra Scarr «Τα παιδιά ζουν σε μια ποικιλία οικογενειακών μορφών. Αναπτύσσονται φυσιολογικά σε μονογονεϊκές οικογένειες, με άγαμους γονείς, με πολλούς φροντιστές σε κοινοβιακές καταστάσεις, καθώς και σε παραδοσιακές οικογένειες με δύο γονείς. Αυτό που χρειάζονται τα παιδιά είναι αγάπη και φροντίδα από τους ενήλικους και όχι έναν συγκεκριμένο τύπο οικογένειας» (Collins, Jordan, & Coleman, 2017).

Η οικογένεια αποτελεί τον πρωταρχικό φορέα κοινωνικοποίησης. Αυτό σημαίνει ότι μέσω αυτής τα παιδιά εξοικειώνονται με κοινωνικά αποδεκτές συμπεριφορές και γενικότερα με τους κοινωνικούς κανόνες. Η οικογένεια λειτουργεί διαμεσολαβητικά σε σχέση με το άτομο και την κοινωνία. (Hughes & Kroehler, 2014). Ουσιαστικά *«η κοινωνικοποίηση είναι η διαδικασία εκείνη με την οποία το απροστάτευτο παιδί γίνεται βαθμιαία ένα αυτοσυνείδητο και πληροφορημένο πρόσωπο, το οποίο έχει αποκτήσει τις δεξιότητες που απαιτεί ο πολιτισμός στον οποίο γεννήθηκε»* (Giddens, 2009 σελ.76). Αν και η κοινωνικοποίηση είναι εντονότερη και πιο άμεση στην παιδική ηλικία, διαρκεί σε ολόκληρη τη ζωή (Giddens, 2009).

Μέσω της κοινωνικοποίησης τα παιδιά εσωτερικεύουν στάσεις και συμπεριφορές, οι οποίες σχετίζονται με τον ρόλο των φύλων και ξεκινούν την δημιουργία της έμφυλης ταυτότητάς τους. Από τη στιγμή της γέννησης το παιδί ανήκει σε ένα φύλο και εισάγεται στη διαδικασία μάθησης των χαρακτηριστικών και των συμπεριφορών που αντιστοιχούν σε αυτό. Ωστόσο, αυτά τα χαρακτηριστικά παρουσιάζουν μεταβολές στην εκάστοτε κοινωνία (Κογκίδου, 2015).

Η παρούσα πτυχιακή εργασία πραγματεύεται την έμφυλη κοινωνικοποίηση στο πλαίσιο της ελληνικής οικογένειας. Μελετά δηλαδή, την πιθανή ύπαρξη διαφορών στον τρόπο με τον οποίο κοινωνικοποιούνται τα παιδιά ανάλογα με το φύλο τους. Μέσω αυτής της έρευνας θέλουμε να διαπιστώσουμε αν οι υπάρχουσες

κοινωνικές αντιλήψεις οι οποίες σχετίζονται με τα φύλα και τους ρόλους τους, αναπαράγονται από την οικογένεια μέσω της διαδικασίας της κοινωνικοποίησης. Σημαντικό χαρακτηριστικό της έρευνας αποτελεί το γεγονός ότι οι ερωτώμενοι απάντησαν βάση των αναμνήσεών τους από τις δικές τους οικογένειες προέλευσης. Έτσι μπορεί να ερευνηθεί η επιρροή των αντιλήψεων των γονιών τους σχετικά με την ισότητα των φύλων στη διαμόρφωση των αντίστοιχων αντιλήψεων των παιδιών.

Όσον αφορά το περιεχόμενο της εργασίας, αποτελείται από το θεωρητικό και το ερευνητικό μέρος. Το πρώτο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους σχετίζεται με την έννοια της οικογένειας. Αναφέρεται η πορεία της στο χρόνο, οι δομές και οι μορφές της, ενώ αναλυτικότερα γίνεται λόγος για την σύγχρονη ελληνική οικογένεια. Ακολουθεί ο ορισμός της κοινωνικοποίησης, ο ρόλος της οικογένειας ως φορέας της κοινωνικοποίησης, οι τρόποι που ασκείται και τέλος οι θεωρίες κοινωνικοποίησης και η συσχέτισή τους με το φύλο. Στο τελευταίο κεφάλαιο διατυπώνεται η έννοια του φύλου, η διαμόρφωση των έμφυλων ταυτοτήτων, καθώς και οι θεωρίες διαμόρφωσης του ρόλου σύμφωνα με τα φύλα.

Το δεύτερο σκέλος της εργασίας αφορά το ερευνητικό μέρος. Σε αυτό παρατίθεται η μεθοδολογία και τα αποτελέσματα της έρευνας. Αναφέρονται οι ερευνητικές υποθέσεις, τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη συλλογή δεδομένων και ο τρόπος επεξεργασίας τους. Γίνεται μία περιγραφική παρουσίαση των σημαντικότερων αποτελεσμάτων καθώς και των κοινωνικό-δημογραφικών χαρακτηριστικών του δείγματος. Τέλος, διατυπώνονται τα συμπεράσματα και η συζήτηση από τα οποία φαίνεται κατά πόσο ισχύουν οι αρχικές ερευνητικές υποθέσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο «ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ»

1.1. Εισαγωγή

Η οικογένεια είναι μία πρωτογενής ομάδα που δεν μπορεί να αντικατασταθεί από καμία άλλη. Σύμφωνα με τον Τσαούση (2006) είναι μία από τις βασικές μορφές οργάνωσης της ζωής του ανθρώπου. Αυτό γίνεται αντιληπτό από την ύπαρξή της σε όλες ανεξαιρέτως τις κοινωνίες, παρόλο που σε κάθε μία μπορεί να εμφανίζεται με άλλη μορφή ανάλογα με την εκάστοτε κουλτούρα.

Η επίδραση της οικογένειας είναι καθοριστική για τη ζωή του παιδιού, ειδικά στα πρώτα στάδια ανάπτυξής του, καθώς είναι η μόνη πηγή εμπειριών. Στη συνέχεια της ζωής του το παιδί συμμετέχει σε ομάδες σημαντικές για την απόκτηση εμπειριών και την κοινωνικοποίησή του, όμως η οικογένεια είναι αυτή από την οποία δέχεται τελικά τα περισσότερα ερεθίσματα, καθώς μέσα σε αυτήν περνάει τον πιο πολύ χρόνο της ζωής του, τουλάχιστον μέχρι την ενηλικίωση. Έτσι λοιπόν η οικογένεια είναι αυτή που έχει το κύριο ρόλο στην κοινωνικοποίηση και τη διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού.

Πιο συγκεκριμένα μέσα στο πλαίσιο της τα παιδιά μαθαίνουν τον εαυτό τους, να συσχετίζονται με άλλους ανθρώπους και αποκτούν το αίσθημα της υπευθυνότητας. Ακόμη τα παιδιά ωριμάζουν, συνειδητοποιούν τις δυνατότητές τους και είναι έτοιμα για τη ζωή έξω από την οικογένεια. Τέλος η επιρροή της στην κοινωνικοποίηση των παιδιών είναι σημαντική και όσον αφορά τους ρόλους και τις συμπεριφορές των φύλων (Collins, Jordan, & Coleman, 2017).

1.2. Η έννοια της οικογένειας

Για την καλύτερη κατανόηση της έννοιας παρακάτω παρατίθενται δύο από τους επικρατέστερους ορισμούς της οικογένειας.

“Σύμφωνα με το ορισμό της Eichler (1988) η οικογένεια είναι μια κοινωνική ομάδα που μπορεί να περιλαμβάνει ή να μην περιλαμβάνει ένα ή περισσότερα παιδιά (π.χ. ζευγάρια χωρίς παιδιά), που μπορεί να έχουν ή να μην έχουν γεννηθεί στο γάμο (π.χ. υιοθετημένα παιδιά ή παιδιά ενός γονιού από προηγούμενη του σχέση). Η σχέση

των ενηλίκων μπορεί να βασίζεται ή να μη βασίζεται στον γάμο (π.χ. ζευγάρια με συμβόλαιο κοινής συμβίωσης), μπορεί να διαμένουν ή να μη διαμένουν στην ίδια κατοικία (π.χ. ζευγάρια που μετακινούνται λόγω εργασίας). Οι ενήλικες μπορεί να έχουν ή να μην έχουν σεξουαλικές σχέσεις και η σχέση τους μπορεί να περιλαμβάνει ή να μην περιλαμβάνει κοινωνικά αποδεκτά συναισθήματα προς τους συζύγους, όπως αγάπη, έλξη, σεβασμό ή θαυμασμό” (Collins, Jordan & Coleman, 2017 σελ. 43).

“Σύμφωνα με την κλασική κοινωνιολογική θεώρηση, η οικογένεια είναι μια κοινωνική ομάδα, τα μέλη της οποίας συνδέονται με δεσμούς αίματος, αγχιστείας, γάμου ή υιοθεσίας, ζουν μαζί, συνεργάζονται οικονομικά και φροντίζουν τους απογόνους τους” (Hughes & Kroehler, 2014 σελ.418).

Η κάθε οικογένεια έχει τα δικά της χαρακτηριστικά που την κάνουν ξεχωριστή ως ομάδα, όπως τα ήθη, έθιμα, οι συνήθειες και συμπεριφορές τους που χτίζει με αυτόν τον τρόπο την ταυτότητα των μελών της (Τσιμπιδάκη, 2018).

Η οικογένεια έχει σκοπό τη διατήρηση της ευημερίας των μελών της και της κοινωνίας. Οφείλει να αποτελεί ένα περιβάλλον στους κόλπους του οποίου, τα μέλη της νιώθουν ασφαλή και προστατευμένα, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να εξελιχθούν και να συμμετάσχουν στην κοινωνία. Ρόλος της οικογένειας είναι ακόμη να εφοδιάσει τα παιδιά με δεξιότητες, ώστε να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις που θα προκύψουν σε διάφορους τομείς της ζωής. Όταν ο σκοπός της οικογένειας επιτυγχάνεται, τότε ακμάζει και η κοινωνία (Collins, Jordan & Coleman, 2017).

Πιο συγκεκριμένοι σκοποί λειτουργίας της οικογένειας σύμφωνα με τον Ackerman (1958) είναι αρχικά η παροχή σημαντικών υλικών αγαθών, όπως η κατοικία και η τροφή, με στόχο την επιβίωση και την προστασία των μελών της. Ακόμη η οικογένεια παρέχει στα μέλη της συντροφικότητα, στην οποία βασίζονται οι συναισθηματικές σχέσεις της οικογένειας. Επίσης εφοδιάζει τα μέλη της με δεξιότητες και ικανότητες, που θα τα βοηθήσουν να δημιουργήσουν την προσωπική τους ταυτότητα, η οποία συνήθως είναι άμεσα συνδεδεμένη με την οικογενειακή ταυτότητα. Μέσα στο πλαίσιο της οικογένειας, δημιουργούνται τα σεξουαλικά πρότυπα και οι ρόλοι των φύλων, που οδηγούν τα μέλη στη σεξουαλική ωρίμανση. Επιπλέον τα μέλη εκπαιδεύονται στους κοινωνικούς τους ρόλους και προετοιμάζονται για να την αποδοχή των κοινωνικών τους ευθυνών.

Σύμφωνα με τον LeVine (1988) οι γονείς έχουν τρεις πιο εξειδικευμένους στόχους: Πρώτος τους στόχος είναι αυτός της επιβίωσης. Φροντίζουν δηλαδή την υγεία και την ασφάλειά των παιδιών τους. Ο επόμενος είναι ο οικονομικός στόχος. Υποχρέωση των γονέων είναι να βοηθήσουν τα παιδιά τους να αποκτήσουν τις ικανότητες που θα τα κάνουν στο μέλλον οικονομικά ανεξάρτητους και παραγωγικούς ενήλικες. Τελευταίος είναι ο πολιτισμικός στόχος, σύμφωνα με τον οποίο φροντίζουν να μεταδώσουν στα παιδιά τους τις πολιτισμικές αξίες της ομάδας που ανήκουν.

1.3. Ιστορική Αναδρομή των Γονεϊκών Ρόλων

Οι γονείς έχουν το σημαντικότερο ρόλο στην κοινωνικοποίηση των παιδιών. Στην ενότητα αυτή αναφέρεται συνοπτικά η ιστορική αναδρομή του ρόλου των γονέων από την προϊστορική εποχή έως σήμερα και διαπιστώνεται ότι (αυτός) αλλάζει και διαμορφώνεται σε κάθε εποχή και στις αντίστοιχες κοινωνικές συνθήκες.

Στην **παλαιολιθική εποχή** αναπτύχθηκε ο θεσμός της μητριαρχίας. Λάτρευαν τη γυναίκα ως θεά της γονιμότητας καθώς αυτή γεννούσε τα παιδιά. Υπήρχε σεβασμός και εκτίμηση στο πρόσωπό της, αφού είχε την αποκλειστική μέριμνα για την αγωγή και την ανατροφή των παιδιών της, κατέχοντας την κυρίαρχη θέση στην οικογένεια. Αυτό λόγω της σιγουριάς της ως μάνας σε αντίθεση με την αμφισβήτηση του πατέρα. Επίσης τα παιδιά και κυρίως οι κόρες έπαιρναν την παρουσία της μητέρας και το όνομά της. Στην εποχή αυτή συνόδευαν και οι δύο γονείς τα παιδιά τους στις δραστηριότητες τους (Πυργιωτάκη, 1984).

Κατά τους Borneman (1988) και Πυργιωτάκη (1984) η αλλαγή ήρθε με την χρήση του αρότρου. Η δύναμη και η εξουσία πέρασαν στους άνδρες, λόγω της σωματικής τους δύναμης η οποία τους έδινε τη δυνατότητα να οργώνουν, σε αντίθεση με τις γυναίκες. Αυτή η ανδρική (πατρική) επικράτηση, υπέταξε τη μητέρα. Έτσι απομυθοποιήθηκε η θεά-Μητέρα και απέκτησε την αποκλειστική ανατροφή των παιδιών της.

Σύμφωνα με τον Borneman (1988) η θέση της μητέρας ήταν υποτιμημένη στην **αρχαία Αθήνα** καθώς δεν τους επιτρεπόταν να βγαίνουν από το σπίτι και η

μόνη τους ασχολία ήταν οι οικιακές εργασίες. Η ίδια αντιμετώπιση υπήρχε και για τα μικρά κορίτσια, τα οποία δεν μάθαιναν γράμματα, αφοσιώνονταν μόνο στις δουλειές του σπιτιού και αν χρειαζόταν να βγουν από το σπίτι, αυτό γινόταν υπό τη συνοδεία δούλων. Τα αγόρια από την άλλη μετά τα 12 τους είτε πήγαιναν σε ιερατεία για να μορφωθούν, είτε αυτοί που είχαν την οικονομική δυνατότητα ανέθεταν τη διαπαιδαγώγηση τους σε παιδαγωγούς δούλους ή δασκάλους. Ακόμη σε εκείνη την εποχή η σχέση του πατέρα με τα παιδιά ήταν ανύπαρκτη, καθώς εκείνος είτε θα εργαζόταν όλη μέρα ή θα ασχολούταν με τα θέματα του δήμου, ανάλογα την τάξη στην οποία βρισκόταν. Έτσι η μητέρα είχε εξολοκλήρου το ρόλο της ανατροφής των παιδιών της.

Οι ρόλοι των φύλων και των μελών της οικογένειας συνεπώς είναι διαφορετικοί στην **αρχαία Σπάρτη**. Η γυναίκα είχε τον ίδιο σεβασμό με τον άνδρα. Μορφωνόταν, όχι όσο ο άνδρας, αλλά είχε άποψη και γνώση για διάφορα θέματα ακόμη και για τα πολιτικά. Μέχρι τα 6 χρόνια των παιδιών, οι γονείς αναλάμβαναν την ανατροφή των παιδιών ενώ μετέπειτα τα αγόρια πήγαιναν σε στρατόπεδα, για να γίνουν ικανοί πολεμιστές, και τα κορίτσια λάμβαναν αισθητική αγωγή (Τσαρδάκη, 1984).

Στην **αρχαία Ρώμη** την ανατροφή του παιδιού αναλάμβανε αποκλειστικά η μητέρα, ενώ ο πατέρας δεν είχε καμία σχέση σε αυτήν. Είχε όμως την απόλυτη εξουσία πάνω στα παιδιά του όπως όριζε η Δωδεκάδελτος¹. Μπορούσε να τα χτυπάει και να τα πουλάει ως δούλους καθώς ακόμη και να τα σκοτώσει αν μειονεκτούσαν σωματικά (Borneman, 1988).

Η αγωγή που παρεχόταν στα παιδιά το **μεσαίωνα** είχε κύριο στοιχείο την χριστιανική ιδέα. Στη συγκεκριμένη περίοδο υπήρχαν έντονες διαφορές στις κοινωνικές τάξεις και λόγω αυτού ο πατέρας των χαμηλότερων τάξεων αναζητούσε συνέχεια εργασία και παραμελούσε τα παιδιά του. Έτσι η μητέρα αναλάμβανε μόνη της την ανατροφή των παιδιών, γεγονός το οποίο λόγω των συνθηκών της εποχής ήταν αρκετά δύσκολο, με αποτέλεσμα να μη δίνεται η κατάλληλη διαπαιδαγώγηση στα παιδιά (Ηλιοπούλου, 1979).

¹ Δωδεκάδελτος: Σημαντικότερος νόμος της δημοκρατικής περιόδου της Ρωμαϊκής δημοκρατίας. 5ο αι. π.Χ. , μακροβιότητα = νομική τυξίδα μέχρι και τέλος των Ιουστινιανών χρόνων.

Κατά τις Ηλιοπούλου (1979) και Τσαρδάκη (1984) την περίοδο της **Αναγέννησης** στις ανώτερες οικονομικά τάξεις οι γονείς δεν ασχολούνταν με την ανατροφή των παιδιών τους, την οποία αναλάμβαναν παραμάνες, καθηγητές ξένων γλωσσών και πιάνου. Στις χαμηλότερα οικονομικά τάξεις την ανατροφή αναλάμβανε η μητέρα και προτεραιότητα του πατέρα ήταν, όπως και στην αρχαία Αθήνα, η εύρεση εργασίας, η οποία τον απομάκρυνε από την επικοινωνία του με τα παιδιά.

Η ανατροφή των παιδιών την περίοδο της **Τουρκοκρατίας** ήταν αρκετά δύσκολη λόγω του πολέμου. Ο πατέρας στις περισσότερες οικογένειες έλειπε από το σπίτι και η μητέρα βρισκόταν συνέχεια με το φόβο για την αρπαγή από τους Τούρκους, συνθήκη που δυσχέραινε το ρόλο τους στην ανατροφή. Έτσι λοιπόν τα κρυφά σχολεία ήταν μία λύση για την επιμόρφωση των παιδιών (Πυργιωτάκη, 1984).

Κατά τον Παρούτσα (2020) οι σημερινοί γονείς είναι αρκετά διαφορετικοί ως προς την ανατροφή των παιδιών και την εμπλοκή τους σε αυτή. Προσπαθούν να καταρρίψουν τους παραδοσιακούς ρόλους με τις αντιλήψεις που ήθελαν τη μητέρα να φροντίζει για το μέγαλωμα των παιδιών και τον πατέρα αδιάφορο. Αφορμή σε αυτό στάθηκε η βιομηχανική επανάσταση και ο φεμινισμός, που «έβγαλαν» τη γυναίκα στην αγορά εργασίας, καθιστώντας αδύνατη την ανατροφή των παιδιών μόνο από αυτήν και οδηγώντας τον πατέρα να συμμετέχει πλέον πιο ενεργά στις υποχρεώσεις της οικογένειας. Υπάρχουν όμως ακόμη περιπτώσεις που ο πατέρας έχει επιβαρυνμένες συνθήκες εργασίας ή πολύωρη εργασία που δεν του επιτρέπει να είναι τόσο ενεργός και κοντά στα παιδιά του. Αυτό οδηγεί στην έλλειψη οικειότητας του πατέρα με το παιδί. Η πλειονότητα των σημερινών γονέων δείχνει σεβασμό στην προσωπικότητα του παιδιού, επιδιώκοντας να δημιουργήσει ανεξάρτητους ανθρώπους με αγάπη για τους συνανθρώπους τους. Το σημαντικότερο όμως με τους σημερινούς γονείς είναι ότι έχουν τη διάθεση για επικοινωνία με τα παιδιά τους.

1.4. Δομές και μορφές οικογένειας

Μία διάκριση που πρέπει αρχικά να γίνει, είναι οι δύο τύποι οικογένειας που συνυπάρχουν σε όλους τους τύπους που θα αναλυθούν παρακάτω. Αυτές είναι η οικογένεια προσανατολισμού και η οικογένεια αναπαραγωγής.

Σύμφωνα με τους Collins, Jordan, & Coleman (2017) και με τον Τσαούση (2006) η πρώτη είναι η οικογένεια στην οποία το άτομο γεννήθηκε, ανατράφηκε και από την οποία παίρνει την κοινωνική του θέση. Σε κάποιες περιπτώσεις το άτομο μπορεί να έχει περισσότερες από μία οικογένειες προσανατολισμού. Για παράδειγμα ένα τεκνοθετημένο παιδί το διάστημα πριν την τεκνοθεσία είχε ως οικογένεια καταγωγής αυτήν που το γέννησε, ενώ μετά την τεκνοθεσία εκείνη που το ανέθρεψε.

Η οικογένεια αναπαραγωγής είναι αυτή η οποία σχηματίζεται όταν το άτομο συγκροτεί τη δική του «συζυγική» οικογένεια, η οποία με τη σειρά της μπορεί να γίνει η οικογένεια προσανατολισμού των παιδιών του (Τσαούσης, 2006).

Δομές οικογένειας είναι η οικογένεια γέννησης, η μικτή οικογένεια, η θετή και η ανάδοχη οικογένεια.

Οικογένεια Γέννησης:

Η οικογένεια γέννησης αποτελείται από ένα ζευγάρι, το οποίο έχει αναπτύξει μία σχέση θεσμικά ή μη κατοχυρωμένη και έχει αποκτήσει παιδιά. Η σχέση μπορεί να είναι είτε ετεροφυλοφιλική είτε ομοφυλοφιλική και η γέννηση παιδιών μπορεί να έχει προκύψει είτε με τη σεξουαλική πράξη είτε με τεχνολογική βοήθεια (Collins, Jordan, & Coleman, 2017).

Μικτή Οικογένεια:

Η μικτή ή επανασυσταθείσα οικογένεια αποτελείται από ένα ζευγάρι που έχει μαζί τουλάχιστον ένα παιδί από προηγούμενη σχέση. Το ζευγάρι μπορεί να έχει αποκτήσει και μαζί βιολογικά παιδιά (Collins, Jordan, & Coleman, 2017).

Θετή Οικογένεια:

Η θετή οικογένεια βασίζεται στην υιοθεσία δηλαδή στη νομική δέσμευση ότι αυτή η οικογένεια θα αναθρέψει τα παιδιά που έχουν γεννηθεί από άλλους γονείς (Collins, Jordan, & Coleman, 2017, σελ. 43).

Ανάδοχη Οικογένεια:

Η ανάδοχη οικογένεια βασίζεται στην προσωρινή ανατροφή παιδιών που έχουν γεννηθεί από άλλους γονείς. Η διάρκεια της διαμονής του παιδιού σε αυτή την οικογένεια ποικίλει από λίγες ημέρες έως και πολλά χρόνια της παιδικής ηλικίας του παιδιού (Collins, Jordan, & Coleman, 2017).

Μορφές Οικογένειας:

Οι μορφές οικογένειας είναι ποικίλες, διαφοροποιούνται και διαμορφώνονται με το πέρασμα των χρόνων. Αυτές είναι η εκτεταμένη, η πυρηνική/συζυγική, η μονογονεϊκή, η ανασυγκροτημένη, η διπλής σταδιοδρομίας, η «χωλή», η ελεύθερη συμβίωση και η μοναχικότητα. Επίσης μορφές οικογένειας θεωρούνται, αν και τις συναντάμε σπάνια στη σύγχρονη Ελλάδα, το κοινόβιο και η πολυγαμία.

Η Πυρηνική ή Συζυγική Οικογένεια :

Αποτελεί την κύρια μορφή οικογένειας. Δημιουργείται με το γάμο και αποτελείται από τους συζύγους μόνο ή από τους συζύγους και τα παιδιά τους. Σύμφωνα με τους Hughes & Kroehler (2014, σελ. 419) «η θεμελιώδης σχέση είναι αυτή μεταξύ των συζύγων και των απογόνων τους, οι συγγενείς αίματος παίζουν περιφερειακό και περιθωριακό λειτουργικό ρόλο».

Η οικογένεια διπλής σταδιοδρομίας:

Κατά τους Θεριανό (2006) και Μουσούρου (2006) στην οικογένεια διπλής σταδιοδρομίας εργάζονται και οι δύο σύζυγοι, με αποτέλεσμα οι ρόλοι να διαμορφώνονται κυρίως μέσω των επαγγελματικών ασχολιών τους και των αξιών τους. Η σχέση ανάμεσα στους συζύγους βασίζεται στη μεταξύ τους συνεργασία. Οι οικογένειες διπλής σταδιοδρομίας αποτελούν ένα διαφορετικό σχήμα οργάνωσης του ιδιωτικού βίου και αυτό οφείλεται κυρίως στις διαφορές που υπάρχουν στους ρόλους που τα άτομα υιοθετούν. Οι ρόλοι και οι σχέσεις μέσα σε αυτή τη μορφή οικογένειας δεν θυμίζουν τα παραδοσιακά πρότυπα, αλλά στηρίζονται στις δυνατότητες κάθε

ατόμου άσχετα από το φύλο του. Οι οικογένειες αυτές αντιμετωπίζουν προβλήματα που προκύπτουν από τη δομή της. Αυτά βασίζονται στους πολλούς και διαφορετικούς ρόλους που υιοθετεί το ζευγάρι. Κάποια από αυτά είναι η πίεση του κοινωνικού περιγυρου εξαιτίας του διαφορετικού τρόπου ζωής τους, η δυσκολία του συνδυασμού εργασίας και ανατροφής παιδιών καθώς και η έλλειψη χρόνου για κοινωνική ζωή.

Η Εκτεταμένη Οικογένεια

Σύμφωνα με τους Μεσσήνη (2014) και Hughes & Kroehler (2014) η εκτεταμένη οικογένεια αποτελείται από τους δύο συζύγους, τα παιδιά τους, αλλά και συγγενικά πρόσωπα, όπως είναι οι παππούδες, οι γιαγιάδες, οι θείοι ή οι θείες και τα ξαδέρφια. Έτσι η οικογένεια περιλαμβάνει δύο ή περισσότερες πυρηνικές οικογένειες που συνδέονται με δεσμούς συγγένειας. Η εκτεταμένη οικογένεια περικλείει τρεις με τέσσερις γενιές, που συνήθως ζουν κάτω από την ίδια στέγη ή στην ίδια γειτονιά. Μεγαλύτερη σημασία σε αυτό το είδος οικογένειας δίνεται συνήθως στις σχέσεις ανάμεσα σε άτομα με κοινή καταγωγή και όχι στο ζευγάρι όπως συμβαίνει στην πυρηνική.

Η μονογονεϊκή οικογένεια

Αποτελείται από έναν γονιό και ένα ή περισσότερα παιδιά. Ο γονιός μπορεί να είναι μόνος/η λόγω θανάτου του/της συζύγου, διαζυγίου, χωρισμού, εγκατάλειψης ή επειδή δεν είχε παντρευτεί ποτέ (Collins, Jordan, & Coleman, 2017).

Η ανασυγκροτημένη οικογένεια/ οικογένεια δεύτερου γάμου

Σύμφωνα με τους Θεριανό (2006) και Μεσσήνη (2014) οι ανασυγκροτημένες οικογένειες δημιουργούνται κυρίως από την αύξηση των διαζυγίων, που προκαλούν τη δημιουργία οικογενειών δεύτερου (ή τρίτου) γάμου του ενός ή και των δύο συζύγων. Είναι δηλαδή οι οικογένειες που προκύπτουν από την ένωση ενός ζευγαριού στην οποία εντάσσονται και τα παιδιά από προηγούμενους γάμους. Οι λέξεις «μαμά» και «μπαμπάς» προορίζονται περισσότερο για τους βιολογικούς γονείς γι' αυτό συνήθως το παιδί προσφωνεί τον «πατριό» του ή τη μητριά του με το όνομά τους.

Η «χωλή» οικογένεια

Κατά τους Μεσσήνη (2014) και Τσαούση (2006) οι «χωλές» οικογένειες έχουν διασπαστεί γιατί οι σύζυγοι δεν μπορούν να ζουν μαζί κυρίως λόγω κοινωνικοοικονομικών συνθηκών και όχι εξαιτίας απουσίας συναισθηματικής ενότητας. Χαρακτηριστικό αυτού του είδους είναι η μακρόχρονη απουσία του ενός από τους δύο συζύγους/γονείς. Συχνά παραδείγματα «χωλών» οικογενειών οφείλονται στην εργασία των συζύγων ως ναυτικοί, έμποροι, μετανάστες, καλλιτέχνες, αθλητές κ.λπ. Λιγότερο συχνά οφείλονται σε περιπτώσεις που ο/η σύντροφος είναι ασθενής, φαντάρος ή βρίσκεται στη φυλακή.

Η Πολυγαμική Οικογένεια

Σύμφωνα με τους Τσαούση (2006) και Μουσούρου (2005) η πολυγαμική οικογένεια δημιουργείται από παράλληλες οικογένειες που συνδέονται μεταξύ τους από πολλαπλούς γάμους του ενός τουλάχιστον από τους δύο συζύγους. Η συγκεκριμένη οικογένεια εμφανίζεται κυρίως στις περιοχές που είναι αποδεκτή κοινωνικά (π.χ. από το Κοράνι στις ισλαμικές περιοχές). Διακρίνεται σε πολυγυνία, όταν ένας άντρας έχει περισσότερες από μία γυναίκες, και σε πολυανδρία, όταν μια γυναίκα έχει περισσότερους από έναν άνδρες.

Η πολυανδρία είναι αρκετά σπάνια. Η πολυγυνία αναπτύσσεται σε κοινωνίες κυρίως που οι γυναίκες συμβάλλουν ενεργά στη διαβίωση της οικογένειας. Πρακτικές πολυγυνίας εμφανίζονταν μεταξύ των Εβραίων, καθώς επίσης και στην Κίνα, στην Ινδία και σε άλλες ισλαμικές χώρες, κυρίως ανάμεσα στις ανώτερες οικονομικά τάξεις (Hughes & Kroehler, 2014).

Υπάρχουν κάποια είδη οικογένειας που από πολλούς ίσως να μη θεωρούνται μορφές οικογένειας. Όμως παρατηρούνται στην κοινωνία μας όσο αυτή εξελίσσεται και δεν μπορούν να παραληφθούν. Κάποια όπως η μοναχικότητα και η συμβίωση ομοφυλόφιλων ζευγαριών παρατηρούνται συχνότερα, ενώ άλλα όπως το κοινόβιο σπανιότερα.

Η μοναχικότητα

Στη σημερινή κοινωνία, είναι πολύ συχνό φαινόμενο οι νέοι να μην συνάπτουν γάμους ή να μην επιλέγουν την απόκτηση παιδιών μέχρι αρκετά μεγαλύτερη ηλικία από ότι παλαιότερα. Έτσι η μοναχική ζωή συγκαταλέγεται στις μορφές οικογένειας (Μουσούρου, 2006).

Το κοινόβιο

Το κοινόβιο είναι μια μορφή οικογένειας που δε συναντάται συχνά στην ελληνική κοινωνία. Υπάρχουν δύο τύποι κοινοβίου. Ο πρώτος τύπος σχετίζεται με το συλλογικό νοικοκυριό, βασίζεται στη συζυγική οικογένεια, η οποία συμβιώνει και συγκατοικεί με άλλες συζυγικές οικογένειες και έχει ως αποτέλεσμα να μοιράζονται κοινές δραστηριότητες. Ο δεύτερος τύπος βασίζεται στο άτομο και ονομάζεται κοινοβιακό νοικοκυριό. Σε αυτόν τον τύπο το άτομο λαμβάνει μέρος στις κοινοβιακές δραστηριότητες μαζί με άλλα άτομα (Μουσούρου, 2006).

Η συμβίωση ομοφυλόφιλων ζευγαριών

Σύμφωνα με τη Μουσούρου (2006) από τη δεκαετία του 1970 και μετά παρατηρείται έντονη πίεση από τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια προς την κοινωνία με σκοπό τη νομική αποδοχή της σύναψης γάμου μεταξύ ομοφυλόφιλων ζευγαριών. Έπειτα από πολλές μάχες απέναντι στη νομιμοποίηση των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων ατόμων, εγκρίθηκε το σύμφωνο συμβίωσης για ζευγάρια ανεξαρτήτως φύλου στα τέλη του έτους 2015. Έτσι στη σημερινή κοινωνία όλο και πιο συχνά άτομα του ίδιου φύλου μπορούν να εκφράζουν «ανοιχτά» τη σχέση τους, με αποτέλεσμα η συμβίωσή τους να συγκαταλέγεται στις μορφές οικογένειας. Ακόμη τον Μάιο του 2018 υπερψηφίστηκε από την Ολομέλεια της Βουλής το νομοσχέδιο του υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης με τα «Μέτρα για την Προώθηση των Θεσμών της Αναδοχής και Υιοθεσίας και άλλες διατάξεις». Το νομοθέτημα αυτό διευρύνει το πλαίσιο του θεσμού της αναδοχής ώστε εκτός από τις οικογένειες που αποτελούνται από συζύγους, να γίνονται ανάδοχοι γονείς και ζευγάρια που έχουν συνάψει σύμφωνο συμβίωσης. Σήμερα τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια διεκδικούν έντονα να τους επιτραπεί και η υιοθεσία παιδιών για να μπορούν να δημιουργούν τις οικογένειες που επιθυμούν (Γιαννάρου, 2016).

Η ελεύθερη συμβίωση

Η συμβίωση είναι η συγκατοίκηση χωρίς γάμο. Στη σημερινή κοινωνία δε χρειάζεται η συγκατοίκηση ενός ζευγαριού να βασίζεται σε μία θεσμικά κατοχυρωμένη σχέση όπως παλαιότερα. Αυτή η μορφή οικογένειας συναντάται όλο και περισσότερο σε πολλές χώρες της Ευρώπης. Στηρίζεται κυρίως στις ατομικές επιλογές (Θεριανός, 2006).

1.5. Η σύγχρονη ελληνική οικογένεια

Η ελληνική οικογένεια έχει δεχτεί πολλές αλλαγές στο πέρασμα των χρόνων. Από εκτεταμένη έγινε πυρηνική, από διαζευγμένη πλέον γίνεται ανασυγκροτημένη. Επίσης από οικογένειες γέννησης πολλών παιδιών, πλέον υπάρχει υπογεννητικότητα. Η ελληνική οικογένεια δεν διαφέρει ιδιαίτερα από την οικογένεια των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Μεσσήνης, 2014).

Η σημερινή ελληνική οικογένεια έχει κυρίως τη μορφή της συζυγικής οικογένειας, δηλαδή οι γονείς και το/-α παιδί/-ιά τους. Είναι ανεξάρτητη από την οικογένεια των δικών τους και η διαβίωσή τους δε συμπίπτει, όπως γινόταν παραδοσιακά, που πολλές συζυγικές οικογένειες ήταν συνδεδεμένες μεταξύ τους και αποτελούσαν μια οικονομική μονάδα (Μουσούρου, 2006).

Σύμφωνα με τον Τσαούση η σημερινή οικογένεια έχασε πολλές από τις λειτουργίες και δραστηριότητες, οι οποίες επιβεβαίωναν την κοινωνική συνοχή. Πολλές από αυτές τις έχει αναλάβει πλέον το σχολείο και οι υπόλοιποι θεσμοί του σύγχρονου κράτους. Οι βασικότερες λειτουργίες της αφορούν πλέον την κάλυψη των συναισθηματικών αναγκών των μελών της. Μία από τις κυριότερες αλλαγές που εμφανίζονται τα τελευταία χρόνια είναι η *μετάβαση από τη δημοσιότητα της οικογενειακής ζωής στην ιδιωτικότητα του οικογενειακού χώρου* (Τσαούσης, 2006, σελ.448).

Σύμφωνα με τον Parsons, η αλλαγή της οικογένειας από εκτεταμένη σε πυρηνική έχει ψυχολογικές επιπτώσεις στο άτομο και συνεπάγεται τη χαλάρωση των προσωπικών και συναισθηματικών δεσμών μεταξύ των μελών. Αυτό είχε σημαντικές

επιπτώσεις στη λειτουργία του γονεϊκού ρόλου. Ακόμη η συζυγική οικογένεια στις αστικές-βιομηχανικές κοινωνίες παρόλο που έχει δυσκολίες, λόγω της εργασίας του πατέρα και της ανατροφής των παιδιών κυρίως από τη μητέρα, δεν αναζητά τη βοήθεια της παραδοσιακής-εκτεταμένης οικογένειας και λειτουργεί με πιο ορθολογικό τρόπο στο μέγιστο των παιδιών. Λόγω αυτού διακρίνει τους ρόλους των φύλων σε ανδρικούς και γυναικείους (Μισέλ, 2000).

Στην Ελλάδα ο ρόλος της οικογένειας είναι ρυθμιστικός στις κοινωνικοοικονομικές σχέσεις. Ρυθμίζονται οι οικονομικές σχέσεις των μελών μέσω της κληρονομιάς, μεταβιβάζονται οι κοινωνικές αξίες ώστε να εξασφαλιστεί η συνοχή της κοινωνίας και η οικογένεια στηρίζει συναισθηματικά τα μέλη της. Έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί για την ανατροφή των παιδιών έδειξαν πως την έχουν κυρίως οι μητέρες και λιγότερη συμμετοχή σε αυτήν έχουν οι πατέρες. Όμως ο ρόλος τους είναι καθοριστικός για την κοινωνικοποίηση των παιδιών τους (Hallers-Haalboom et al., 2014).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο : «ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ»

2.1. Εισαγωγή

Οι άνθρωποι δεν γεννιούνται έχοντας ικανότητες οι οποίες διευκολύνουν την ένταξή τους στην κοινωνία. Γίνονται κοινωνικά όντα μέσω της κοινωνικοποίησης, κατά την οποία εφοδιάζονται με τις αξίες, τους κανόνες, τις γνώσεις και τις στάσεις που η κοινωνία έχει θεσπίσει. Πρόκειται για μια διαδικασία η οποία διαρκεί εφ' όρου ζωής και εμπλέκει τόσο το άτομο όσο και την κοινωνία, η οποία μέσω των φορέων της έχει καθοριστικό ρόλο στην κοινωνικοποίηση.

Πρωταρχικό φορέα κοινωνικοποίησης αποτελεί η οικογένεια, καθώς είναι η πρώτη επαφή του ατόμου με την έννοια της ομάδας και την ανάγκη της συνύπαρξης με άλλους ανθρώπους. Στους κόλπους της οικογένειας το παιδί έρχεται σε επαφή με τους κανόνες, τις υποχρεώσεις αλλά και τις συνέπειες που μπορεί να έχει η συμπεριφορά του. Ξεκινά να μαθαίνει και να εσωτερικεύει αξίες και γνώσεις απαραίτητες για την εξέλιξή του και την ενεργό συμμετοχή του στην κοινωνία.

Στο πλαίσιο της οικογένειας τα παιδιά διαμορφώνουν ταυτότητες και ρόλους που απορρέουν από το φύλο τους. Μαθαίνουν τα κοινωνικά χαρακτηριστικά που αντιστοιχούν στο φύλο τους και μιμούνται τις συμπεριφορές εκείνες τις οποίες βλέπουν να έχει ο ενήλικας του ίδιου φύλου. Μέσα από τρόπους οι οποίοι θα αναλυθούν παρακάτω, στην οικογένεια ξεκινά η έμφυλη κοινωνικοποίηση.

2.2. Ορισμός κοινωνικοποίησης

Η κοινωνικοποίηση είναι μια διαδικασία που διαρκεί σε όλη τη ζωή των ανθρώπων.

Ορίζεται ως η διαδικασία ένταξης και ενσωμάτωσης του ατόμου σε ένα κοινωνικό σύνολο (Τσαούσης, 2006 σελ. 145). Με άλλα λόγια, κοινωνικοποίηση είναι η διαδικασία κοινωνικής διαντίδρασης μέσω της οποίας το άτομο αποκτά τις γνώσεις, τις στάσεις, τις αξίες και τις συμπεριφορές που είναι απαραίτητες για την ουσιαστική συμμετοχή μας στην κοινωνία. Είναι η διαδικασία που μετατρέπει τα άτομα σε

κοινωνικά όντα και είναι αναγκαία για την ανανέωση του πολιτισμού και τη διατήρηση της κοινωνίας. Το άτομο και η κοινωνία αλληλεξαρτώνται όσον αφορά την κοινωνικοποίηση (Hughes & Kroehler, 2014 σελ. 172).

Αναπόσπαστη διαδικασία της κοινωνικοποίησης αποτελεί η κοινωνική επικοινωνία, καθώς για να μεταλαμπαδευτούν οι αξίες, οι γνώσεις και όλα όσα αφορά η κοινωνικοποίηση, χρειάζεται οι άνθρωποι να αναπτύξουν ένα κοινό κώδικα επικοινωνίας. *Η επικοινωνία συμμετέχει σε κάθε μορφή κοινωνικής διαντίδρασης. Αναφέρεται στην διαδικασία μέσω της οποίας οι άνθρωποι μεταδίδουν ο ένας στον άλλο πληροφορίες, ιδέες, στάσεις και νοητικές καταστάσεις και είναι εφικτή χάρη στην ικανότητα των ανθρώπων να δημιουργούν περίπλοκα συστήματα συμβόλων, όπως η γλώσσα. Η επικοινωνία περιλαμβάνει το σύνολο των λεκτικών και μη λεκτικών διαδικασιών μέσω των οποίων στέλνουμε και λαμβάνουμε μηνύματα* (Hughes & Kroehler, 2014 σελ. 173). Μέσω της επικοινωνίας οι άνθρωποι έρχονται σε επαφή, μπορούν να παίρνουν μέρος σε ομάδες ή να τις δημιουργούν και γενικότερα μπορούν να συμμετέχουν στην διαδικασία που ονομάζεται κοινωνικοποίηση.

Επιπλέον, είναι σημαντικό να γίνει αναφορά στην έννοια και στον προσδιορισμό της έμφυλης κοινωνικοποίησης. Η έμφυλη κοινωνικοποίηση είναι η διαδικασία με την οποία οι άνθρωποι μαθαίνουν και εσωτερικεύουν τους κανόνες και τις προσδοκίες που σχετίζονται με το φύλο. Μέσω αυτής της διαδικασίας τα παιδιά αρχίζουν να αναπτύσσουν τις δικές τους πεποιθήσεις για το φύλο και τους ρόλους που απορρέουν από αυτό και τελικά σχηματίζουν τη δική τους ταυτότητα φύλου. Είναι μια διαδικασία που ξεκινάει από μικρή ηλικία. Στην ηλικία των τριών, τα παιδιά έχουν διαμορφώσει τη δική τους έμφυλη ταυτότητα. Έχουν αρχίσει να μαθαίνουν τους κανόνες φύλου του πολιτισμού τους, συμπεριλαμβανομένων των παιχνιδιών, των δραστηριοτήτων, των συμπεριφορών και των στάσεων που σχετίζονται με κάθε φύλο (Vinney, 2019).

Επειδή η κατηγοριοποίηση των φύλων αποτελεί σημαντικό μέρος της κοινωνικής ανάπτυξης ενός παιδιού, τα παιδιά επηρεάζονται περισσότερο από άτομα του ίδιου φύλου με εκείνα. Όταν ένα παιδί παρατηρεί άτομα του ίδιου φύλου, τα οποία παρουσιάζουν σταθερά συγκεκριμένες συμπεριφορές είναι πιο πιθανό να επιδείξει τις συμπεριφορές που έχει μάθει και εσωτερικεύσει και ταυτίζονται με αυτές του προτύπου τους. Αυτά τα πρότυπα περιλαμβάνουν γονείς, συνομηλίκους,

καθηγητές και προσωπικότητες οι οποίες προβάλλονται στα μέσα ενημέρωσης. (<https://www.thoughtco.com/gender-socialization-definition-examples-4582435>).

2.3. Η οικογένεια ως φορέας κοινωνικοποίησης

Η οικογένεια, οι συνομήλικοι, το σχολείο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι σημαντικοί φορείς της κοινωνικοποίησης. Η οικογένεια αποτελεί τον πρωταρχικό φορέα κοινωνικοποίησης, καθώς είναι η πρώτη ομάδα στην οποία συμμετέχει το παιδί και δημιουργεί σχέσεις. *Ειδικότερα, η οικογένεια αποτελεί τον καθοριστικής σημασίας φορέα τόσο για την επιβίωση όσο και για τη συναισθηματική ανάπτυξη του ατόμου κατά την παιδική του ηλικία* (Κασιμάτη, Γεωργούλας, Παπαϊωάννου, Πράνταλος, 2013). Κατά τη διάρκεια της κοινωνικοποίησης η οικογένεια λειτουργεί διαμεσολαβητικά σε σχέση με το άτομο και την κοινωνία. Με αυτό τον τρόπο τα παιδιά εξοικειώνονται με αυτό που είναι κοινωνικά αποδεκτό και εν γένει με τους κοινωνικούς κανόνες (Hughes & Kroehler, 2014).

Οι γονείς είναι συνήθως η πρώτη πηγή πληροφοριών του παιδιού για τα φύλα. Ξεκινώντας από τη γέννηση, οι γονείς έχουν διαφορετικές προσδοκίες από τα παιδιά τους με βάση το φύλο τους. Για παράδειγμα, ένας γιος μπορεί να ασχοληθεί περισσότερο με τον πατέρα του, ενώ μια μητέρα πηγαίνει με την κόρη της για ψώνια. Το παιδί μπορεί να μάθει από τους γονείς του ότι ορισμένες δραστηριότητες ή παιχνίδια αντιστοιχούν σε ένα συγκεκριμένο φύλο όπως για παράδειγμα μια οικογένεια που δίνει στο γιο ένα φορτηγό και στην κόρη μια κούκλα. Ακόμη και οι γονείς που δίνουν έμφαση στην ισότητα των φύλων μπορούν να ενισχύσουν ακούσια ορισμένα στερεότυπα λόγω της δικής τους κοινωνικοποίησης των φύλων (Vinney, 2019).

Είναι αλήθεια ότι η σχέση που δημιουργείται ανάμεσα σε γονείς και παιδιά αποτελεί την βασικότερη διαπροσωπική σχέση καθώς μέσω αυτής το παιδί γνωρίζει τον κόσμο (Ρούση-Βέργου & Ζαφειροπούλου, 2015). Οι γονείς λειτουργούν ως πρότυπα συμπεριφοράς για τα παιδιά τους και τους μεταβιβάζουν τις δικές τους αξίες και ιδανικά. Γι' αυτό και οι γονείς φέρουν μεγάλη ευθύνη ως προς την προβολή προτύπων και συμπεριφορών, καθώς τα παιδιά τις υιοθετούν και τις μιμούνται.

Για παράδειγμα, όταν ένα κορίτσι παρατηρεί ότι στην οικογένειά του τα υπόλοιπα μέλη συμπεριλαμβανομένης της μητέρας στηρίζονται οικονομικά στον πατέρα, ακολουθώντας μια πιο παραδοσιακή μορφή οικογένειας ίσως και να αντιγράψει τη μητέρα και να επιλέξει έναν σίγουρο οικονομικά γάμο, ο οποίος θα της εξασφαλίσει το μέλλον της. Αντίθετα, όταν ο ρόλος της μητέρας στην οικογένεια είναι ουσιαστικά οικονομικός και ενεργός, το κορίτσι μέσω της διαδικασίας της μίμησης, υποσυνείδητα, ενθαρρύνεται στον επαγγελματισμό και στην ενεργό συμμετοχή στην οικογένεια (Μαντζιάφου-Κανελλοπούλου, 1979).

Έτσι, παρατηρείται ότι οι γονείς επηρεάζουν τα παιδιά τους, αφού αποτελούν γι' αυτά το ρόλο του δασκάλου, του προτύπου συμπεριφοράς και του συναισθηματικού στηρίγματος. Τα παιδιά επηρεάζουν και αυτά με την σειρά τους τη συμπεριφορά των γονιών τους. Ο τρόπος διαπαιδαγώγησης που εφαρμόζουν οι γονείς εξαρτάται από διάφορους παράγοντες όπως το κοινωνικοοικονομικό και μορφωτικό τους επίπεδο, την ηλικία των παιδιών καθώς και την προσωπικότητα τόσο των ιδίων όσο και των παιδιών τους (Παπαοικονόμου, 2016).

Εκτός όμως από αξίες και ιδανικά, η οικογένεια παρέχει στο παιδί κίνητρα αλλά και την ικανότητα προσαρμογής σε μία μεγαλύτερη ομάδα, όπως αυτή του σχολικού πλαισίου και αργότερα της κοινωνίας (Μαντζιάφου-Κανελλοπούλου, 1979).

2.4. Διαδικασίες/Τρόποι κοινωνικοποίησης

Οι φορείς κοινωνικοποίησης, με πρωταρχικό αυτόν της οικογένειας, μεταλαμπαδεύουν τις κοινωνικά αποδεκτές αξίες χρησιμοποιώντας διάφορους μηχανισμούς. Αυτοί οι μηχανισμοί είναι οι εντολές, οι συστάσεις, η ταύτιση/μίμηση, και η κοινωνική κριτική.

Οι γονείς συχνά χρησιμοποιούν τον έπαινο και την επίπληξη για να μεταβιβάσουν στα παιδιά τους τις αποδεκτές συμπεριφορές (Σωτηρίου, Κορδονούρη & Ζαφρανίδου, 2008). Ο άνθρωπος από μικρή ηλικία δέχεται συστάσεις και εντολές από διάφορους φορείς με πρωταρχικό, εκείνον της οικογένειας και μέσω αυτών κοινωνικοποιείται. Για παράδειγμα οι γονείς κάνουν συστάσεις στα παιδιά να μην

παρακολουθούν πολλές ώρες τηλεόραση, να μιλούν με ευγένεια και να αντιμετωπίζουν με συνέπεια τις υποχρεώσεις τους.

Μια διαδικασία από την οποία το παιδί κοινωνικοποιείται και η οποία εξαρτάται άμεσα από την οικογένεια είναι αυτή της ταύτισης ή μίμησης. Στόχος της ευρύτερης κοινωνίας είναι η προβολή προτύπων που θα δημιουργήσουν μια ομοιομορφία στις στάσεις και τις συμπεριφορές των ανθρώπων. Είναι γνωστό ότι ο άνθρωπος χρειάζεται την ταύτιση και την μίμηση, καθώς αυτές αποτελούν έναν ασφαλή τρόπο έκφρασης και καλλιεργούν το αίσθημα του «εμείς» (Σωτηρίου, Κορδονούρη & Ζαφρανίδου, 2008). Έτσι, το μικρό παιδί αντιγράφει τις συμπεριφορές των ανθρώπων οι οποίοι ανήκουν στο άμεσο περιβάλλον του, όπως οι γονείς και υιοθετεί τους ρόλους που εκείνοι έχουν. Μέσω του παιχνιδιού γίνεται αρκετά φανερό η επιρροή που ασκεί το παράδειγμα των γονέων, το οποίο πολλές φορές είναι αντιφατικό με τις λεκτικές συστάσεις. Αν παραδείγματος χάρη, οι γονείς συμπεριφέρονται υποτιμητικά σε έναν άνθρωπο με διαφορετική εθνικότητα, αλλά επιπλήττουν το παιδί τους που δεν είναι φίλος/η με ένα παιδί από άλλη χώρα, τότε συγκρούεται η λεκτική σύσταση με το παράδειγμα που οι ίδιοι δίνουν.

Σημαντικό μέσο κοινωνικοποίησης αποτελεί η κοινωνική κριτική, η οποία σε αρχικό στάδιο ασκείται από την οικογένεια και αργότερα από τον κοινωνικό περίγυρο του ατόμου. Είναι η κριτική που ασκεί η κοινωνία στο άτομο και χωρίζεται σε τυπική και άτυπη. Τυπική κριτική αποτελούν οι έπαινοι και οι ποινές, ενώ άτυπη αποτελεί ο σχολιασμός και ορισμένες φορές η κριτική και η απομόνωση από την ομάδα (Σωτηρίου Σ., & Κορδονούρη Σ. & Ζαφρανίδου, 2008). Το παιδί με αυτόν τον τρόπο μαθαίνει από το κοινωνικό περιβάλλον τι είναι καλό ή κακό και ποια συμπεριφορά είναι ενδεδειγμένη σε μια συγκεκριμένη περίπτωση. Ο τρόπος με τον οποίο αντιδρά το περιβάλλον του στην εκάστοτε συμπεριφορά είτε με τρόπο ενθαρρυντικό είτε με τρόπο αποθαρρυντικό επηρεάζει τελικά το παιδί στην εσωτερίκευση των κανόνων που η οικογένεια ή η κοινωνία θεωρεί κατάλληλους.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι παραπάνω τρόποι κοινωνικοποίησης ασκούνται αρχικά στο πλαίσιο της οικογένειας ωστόσο δεν περιορίζονται σε αυτό. Από τη στιγμή που η κοινωνικοποίηση είναι μια διαδικασία δυναμική και διαρκεί εφ'όρου ζωής, όλοι οι φορείς συμβάλλουν σε αυτή. Το άτομο αρχικά μαθαίνει τα αποδεκτά όρια από τους γονείς, οι οποίοι λειτουργούν και ως πρότυπα, στη συνέχεια

ωστόσο, γίνεται δέκτης σημαντικών ερεθισμάτων τόσο από το σχολείο όσο και από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα οποία στη σημερινή εποχή είναι προσβάσιμα με εξαιρετική ευκολία.

2.5. Θεωρίες κοινωνικοποίησης και η συσχέτισή τους με το φύλο

Οι υπάρχουσες θεωρίες κοινωνικοποίησης χωρίζονται στις μακροσκοπικές, οι οποίες αποτελούνται από τον λειτουργισμό και τη θεωρία των συγκρούσεων και στις θεωρίες μικροεπίπεδου, οι οποίες είναι η θεωρία της κοινωνικής μάθησης, η θεωρία της γνωστικής ανάπτυξης και αυτή της συμβολικής διαντίδρασης (Hughes & Kroehler, 2014).

Ξεκινώντας από τον λειτουργισμό και την θεωρία των συγκρούσεων υποστηρίζεται ότι η κοινωνία επηρεάζεται σημαντικά από την διαδικασία της κοινωνικοποίησης. Οι θεωρητικοί του λειτουργισμού θεωρούν ότι η ύπαρξη και η λειτουργία της κοινωνίας οφείλονται στην κοινωνικοποίηση καθώς αποτελεί την διαδικασία μέσω της οποίας οι άνθρωποι μαθαίνουν εκτός των άλλων να υιοθετούν ενεργό ρόλο στην κοινωνία και να αναλαμβάνουν κοινωνικές θέσεις. Οι υποστηρικτές της συγκρουσιακής θεωρίας είναι πιο επικριτικοί προς την κοινωνικοποίηση, διότι πιστεύουν ότι μέσω αυτής διαιώνίζονται κοινωνικές ανισότητες. Συμφωνούν ωστόσο, στο ότι αυτή η διαδικασία συντελεί στην ομαλή προετοιμασία των ανθρώπων για τους κοινωνικούς ρόλους που θα αναλάβουν. Σε αυτό το οποίο συγκλίνουν οι υποστηρικτές των παραπάνω προσεγγίσεων είναι η αντιμετώπιση της κοινωνικοποίησης ως μιας αιτιοκρατικής διαδικασίας, τονίζοντας τα αποτελέσματά της και αγνοώντας την ενεργό συμμετοχή των ατόμων και της κοινωνίας σε αυτή (Hughes & Kroehler, 2014).

Σύμφωνα με την θεωρία της κοινωνικής μάθησης η διαδικασία της κοινωνικοποίησης ασκείται στο άτομο από την παρότρυνση και την αποτροπή που δέχεται από τους σημαντικούς άλλους της ζωής του καθώς εκείνοι αποτελούν πρότυπα συμπεριφοράς. Η συγκεκριμένη προσέγγιση ακολουθεί δύο άξονες: τη δημιουργία εξαρτημένων αντανεκλαστικών και την παρατήρηση προτύπου. *Η δημιουργία εξαρτημένων αντανεκλαστικών είναι μια μορφή μάθησης κατά την οποία οι*

συνέπειες κάθε συμπεριφοράς καθορίζουν την πιθανότητα της μελλοντικής της εμφάνισης. Οι συνέπειες που αυξάνουν την πιθανότητα εμφάνισης μιας συμπεριφοράς ονομάζονται ενισχύσεις. Οι συνέπειες που μειώνουν την πιθανότητα εμφάνισης μιας συμπεριφοράς ονομάζονται τιμωρίες. Το άτομο κατά τη διάρκεια της κοινωνικοποίησης επηρεάζεται και συμπεριφέρεται βάση των ενισχύσεων και των τιμωριών που δέχεται από τους γονείς, τους φίλους και την κοινωνία γενικότερα. Κατά τον Άλμπερτ Μπαντούρα οι άνθρωποι μέσω της παρατήρησης δεν υιοθετούν μόνο ένα τρόπο συμπεριφοράς αλλά μαθαίνουν ότι η συμπεριφορά αυτή έχει είτε θετικές είτε αρνητικές συνέπειες. Η μάθηση μέσω παρατήρησης προτύπου ή αλλιώς μίμηση προκύπτει όταν τα άτομα αντιγράφουν συμπεριφορές που βλέπουν από τους άλλους (Hughes & Kroehler, 2014). Όπως αναφέρθηκε παραπάνω τα παιδιά μιμούνται τις συμπεριφορές και τους ρόλους των γονιών τους και έχει παρατηρηθεί ότι ταυτίζονται περισσότερο με τον τρόπο που ενεργούν τα πρόσωπα τα οποία ανήκουν στο ίδιο φύλο με εκείνα.

Η θεωρία της γνωστικής ανάπτυξης υποστηρίζει ότι αν και η μάθηση έχει σημαντικό ρόλο στην κοινωνικοποίηση, το περιεχόμενο και ο τρόπος μάθησης εξαρτώνται από την ικανότητα του ατόμου να κατανοήσει και να ερμηνεύσει τον κόσμο. Σύμφωνα με τον Ζαν Πιαζέ ένα παιδί περνά από τέσσερα στάδια γνωστικής ανάπτυξης, με διαφορετική ικανότητα αντίληψης και κατανόησης του περιβάλλοντός του.

Στο αισθησιοκινητικό στάδιο το οποίο διαρκεί μέχρι τους δεκαοχτώ πρώτους μήνες της ζωής του παιδιού, τα παιδιά αντιλαμβάνονται το περιβάλλον τους μέσω των αισθήσεων και των κινήσεών τους. Δυσκολεύονται αλλά σταδιακά διαχωρίζουν τον εαυτό τους από τα πρόσωπα γύρω τους. Σε αυτό το στάδιο αναπτύσσουν πρότυπα που θα συμβάλουν αργότερα στην ολόπλευρη και καλύτερη αντίληψη του κόσμου.

Επόμενο στάδιο είναι το περισυλλογιστικό, το οποίο διαρκεί μέχρι τα έξι ή επτά έτη. Σε αυτό το στάδιο τα παιδιά αποκτούν αναπαραστατική σκέψη αφού αποκτούν την ικανότητα της ομιλίας και της κατανόησης συμβόλων. Ωστόσο, δεν έχουν ακόμα την ικανότητα να ξεχωρίζουν το πραγματικό από το φανταστικό. Επίσης, σε αυτή την ηλικία τα παιδιά θεωρούν ότι αποτελούν το κέντρο του κόσμου

γεγονός που τα εμποδίζει στο να αναπτύξουν ηθική ευαισθησία και αντικειμενική αυτοαντίληψη και έτσι κωλύεται η διαδικασία της κοινωνικοποίησης.

Ακολουθεί το συγκεκριμένο λειτουργικό στάδιο, το οποίο υφίσταται μέχρι την ηλικία των έντεκα ή δώδεκα ετών, κατά τη διάρκεια του οποίου τα παιδιά αποκτούν την ικανότητα της πιο αφηρημένης σκέψης και μαθαίνουν να κάνουν αριθμητικές πράξεις. Έχουν μεγαλύτερη εμβέλεια σκέψης, ξεχωρίζουν τα σύμβολα και αναπτύσσουν την ικανότητα της ενσυναίσθησης. Φυσικά ακόμα τα παιδιά δεν μπορούν να επεξεργαστούν σύνθετα και περίπλοκα δεδομένα.

Το τελευταίο στάδιο, το οποίο διαρκεί μέχρι την ενηλικίωση ονομάζεται τυπικά λειτουργικό στάδιο. Σε αυτό το στάδιο τα παιδιά μπορούν να κάνουν πιο σύνθετες σκέψεις και πράξεις, αναπτύσσουν την κριτική τους σκέψη και βρίσκουν λύσεις σε πιο σύνθετα προβλήματα. Πλέον αντιλαμβάνονται έννοιες όπως η ηθική και η ευαισθησία καθώς επίσης είναι σε θέση να αλληλοεπιδρούν με τους άλλους βαθύτερα και να τους καταλαβαίνουν (Hughes & Kroehler, 2014).

Τέλος, από μια πιο κοινωνιολογική σκοπιά αντιμετωπίζει την κοινωνικοποίηση η θεωρία της συμβολικής διαντίδρασης. Οι υποστηρικτές αυτής της προσέγγισης αναφέρουν ότι πολύ σημαντικό ρόλο στην κοινωνικοποίηση κατέχει η αντανάκλαστική συμπεριφορά, δηλαδή *οι ενέργειες μέσω των οποίων οι άνθρωποι παρατηρούν, ερμηνεύουν, αξιολογούν, επικοινωνούν και ελέγχουν τον εαυτό τους*. Βασικό μέρος της κοινωνικοποίησης αποτελεί η ανάπτυξη του εαυτού και εν γένη η αντίληψη του εαυτού. Η αντανάκλαστική συμπεριφορά συμβάλλει στην ανάπτυξη του εαυτού και αυτό της δίνει ιδιαίτερη σημασία. Μολονότι και η θεωρία της κοινωνικής μάθησης και αυτή της γνωστικής ανάπτυξης αναφέρουν την έννοια της αντίληψης του εαυτού και την επιρροή της από τη δημιουργία εξαρτημένων αντανάκλαστικών και από τα πρότυπα, η συμβολική διαντίδραση τονίζει την ενεργό συμμετοχή του ατόμου που λειτουργεί καταλυτικά στη κοινωνικοποίησή του. Υποστηρίζει ότι παρατηρώντας την αντίδραση των άλλων στη συμπεριφορά τους, τα άτομα ανακαλύπτουν νέα στοιχεία του εαυτού τους (Hughes & Kroehler, 2014).

Έτσι, παρατηρείται ότι μέσω της κοινωνικοποίησης το άτομο αντιλαμβάνεται και εσωτερικεύει τα στοιχεία εκείνα που προβάλλονται ως σημαντικά από την οικογένεια και τελικά από την κοινωνία. Έρχεται σε επαφή με τις αντιλήψεις για τα φύλα και τους ρόλους οι οποίοι απορρέουν από αυτά, καθώς η έμφυλη

κοινωνικοποίηση ξεκινά από τη στιγμή της γέννησης του ατόμου και είναι καθοριστικής σημασίας για τη δημιουργία της ταυτότητάς του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο «Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ»

3.1. Εισαγωγή

Ακόμα και σήμερα το φύλο συνεχίζει να είναι βασικό σημείο αναφοράς προκειμένου το άτομο να διαμορφώσει την ταυτότητά του, και αφού η κοινωνία μας επιβάλλει τον έμφυλο διαχωρισμό, αποτελεί έναν από τους κυριότερους παράγοντες διαφοροποίησης κατά τη διάρκεια της κοινωνικοποίησής μας (Κογκίδου, 2015). Το φύλο που αποδίδεται κατά τη στιγμή της γέννησης του ατόμου συνοδεύεται και από μια διαδικασία έμφυλης εκμάθησης, η οποία διαφοροποιείται σε κάθε κοινωνία (Κογκίδου, 2015).

3.2. Βιολογικό και κοινωνικό φύλο

Το βιολογικό φύλο (sex) αναφέρεται στη γενετήσια ταυτότητα του ατόμου- αν είναι άνδρας ή γυναίκα- και καθορίζει τον βιολογικό ρόλο που παίζει το άτομο στην αναπαραγωγή (Hughes, Kroehler, 2014 σελ. 359).

Το κοινωνικό φύλο (gender) αφορά την κοινωνική και πολιτισμική διαφοροποίηση ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες. Ενώ το βιολογικό φύλο καθορίζεται από τη φύση, το κοινωνικό φύλο είναι μια κοινωνική κατασκευή την οποία χρησιμοποιούν οι άνθρωποι για να μπορέσουν να κατανοήσουν και να χειριστούν την ύπαρξη δύο διαφορετικών φύλων (Hughes, Kroehler, 2014 σελ. 359).

Το κοινωνικό φύλο δεν αποτελεί μια δεδομένη και προφανή ταυτότητα που αποδίδεται στο υποκείμενο, αλλά δημιουργείται μέσω περίπλοκων διεργασιών, οι οποίες αφενός έχουν διαφοροποιηθεί ιστορικά και κοινωνικά, και αφετέρου χαρακτηρίζονται από πολλαπλές εσωτερικές αντιφάσεις (Μαλούτα, 2014).

Γενικότερα η επινόηση του όρου «κοινωνικό φύλο» (gender) δημιουργείται προκειμένου το φύλο να εξεταστεί και από κοινωνιολογική ματιά. Ο όρος «κοινωνικό φύλο» σηματοδοτεί, την ανάπτυξη των Σπουδών Φύλου και χρησιμοποιείται για πρώτη φορά από την κοινωνιολόγο Ann Oakley (Talbot, 2010),

σε αντιπαράθεση προς τον όρο «βιολογικό φύλο» (sex) που αποτελεί πεδίο των φυσικών-θετικών επιστημών και έτσι διαχωρίζεται το πεδίο της κοινωνικής ανάλυσης του φύλου από αυτό που καθορίζεται από τη βιολογία (Ρεθυμιωτάκη, Μαροπούλου & Τσακιστράκη, 2015). Σύμφωνα με τον παραπάνω διαχωρισμό, το βιολογικό φύλο (sex) αναφέρεται στις βιολογικές διαφορές ανάμεσα στο αρσενικό και το θηλυκό και αποτελεί σταθερό και φυσικό χαρακτηριστικό.

Αντιθέτως, το κοινωνικό φύλο (gender) κατασκευάζεται μέσα από την κοινωνική ζωή και, ως εκ τούτου, μπορεί να θεωρηθεί μια κοινωνική δομή μέσω της οποίας η κοινωνία του ανθρώπου αντιμετωπίζει το ανθρώπινο σώμα (Κογκίδου & Πολίτης, 2006). Η ερμηνεία αυτή επισημαίνεται από τον ορισμό της Oakley (1985), η οποία υπογραμμίζει ότι το βιολογικό φύλο (sex) αναφέρεται στις βιολογικές διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών, δηλαδή στην ορατή διαφορά των γεννητικών οργάνων και στην ανάλογη διαφορά της αναπαραγωγικής λειτουργίας. Αντίθετα, το κοινωνικό φύλο (gender) αποτελεί θέμα του πολιτισμού, αναφέρεται δηλαδή στην κοινωνική ταξινόμηση σε «αντρικό» και «γυναικείο».

Ωστόσο δεν είναι λίγες οι φορές που δημιουργείται σύγχυση όσον αφορά τον όρο του φύλου, αφού το αρσενικό και το θηλυκό σώμα επηρεάζεται από το περιβάλλον, το οποίο μεταφέρει σε αυτά αξίες, πρότυπα, ρόλους και συμπεριφορές που ερμηνεύουν την αρσενική και την θηλυκή συμπεριφορά αντίστοιχα αλλά και κατά συνέπεια την ταυτότητα του ανθρώπου. Επομένως το φύλο πολλές φορές συγκρίνεται με το βιολογικό, αφού υπάρχει η πεποίθηση ότι είναι η βάση στην οποία εμφανίζονται οι κοινωνικές και πολιτισμικές επιρροές οι οποίες σχηματίζουν δύο διαφορετικές κατηγορίες, αυτές των ανδρών και γυναικών, με διακριτά χαρακτηριστικά (Κογκίδου & Πολίτης, 2006). Με άλλα λόγια το κοινωνικό φύλο σαν έννοια συνδέεται με τον τρόπο που η κοινωνία μετασχηματίζει το βιολογικό φύλο, σε αρσενικό και θηλυκό, συμπληρώνοντας κοινωνικές και πολιτισμικές αξίες, σύμβολα και ρόλους, χαρακτηριστικά τα οποία διαφέρουν αναλόγως την κοινωνία και μπορούν να τροποποιούνται αναλόγως την εποχή (<https://hellanicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/19345/%20.pdf?sequence=1>).

3.3. Έμφυλη ταυτότητα

Η έμφυλη ταυτότητα είναι η αντίληψη του ατόμου ότι ανήκει στο ανδρικό ή στο γυναικείο φύλο. Συνεπώς αποτελεί προϊόν της κοινωνικής διαντίδρασης. Το άτομο διαμορφώνει την έμφυλη ταυτότητά του αφενός μέσα από την επιτέλεση έμφυλων ρόλων, αφετέρου μέσω του τρόπου με τον οποίο το αντιμετωπίζουν οι άλλοι (ως άνδρα ή γυναίκα) (Hughes & Kroehler, 2014 σελ. 359).

Στους περισσότερους ανθρώπους το βιολογικό φύλο και η έμφυλη ταυτότητα συμπίπτουν. Συνήθως τα αγόρια ενστερνίζονται συμπεριφορές που θεωρούνται «ανδροπρεπείς» από την κοινωνία και τα κορίτσια ενστερνίζονται αντίστοιχα «θηλυπρεπείς» συμπεριφορές. Παρ' όλ' αυτά για κάποιους ανθρώπους φαίνεται να μην ισχύει κάτι τέτοιο. Το πιο διακριτό παράδειγμα είναι οι τρανσέξουαλ δηλαδή τα άτομα τα οποία αυτοπροσδιορίζονται με διαφορετικό φύλο από εκείνο που τους αποδόθηκε κατά τη γέννησή τους και ίσως επιθυμούν να μεταβούν μόνιμα σε αυτό, μέσω ιατρικής επέμβασης, αφού ψυχολογικά αισθάνονται ότι ανήκουν στο αντίθετο φύλο. Ωστόσο η τρανσεξουαλικότητα δεν πρέπει να θεωρείται ταυτόσημη έννοια με την ομοφυλοφιλία. Η ομοφυλοφιλία είναι ένας σεξουαλικός προσανατολισμός, που δεν συνδέεται με κάποια συγκεκριμένη έμφυλη ταυτότητα. Για παράδειγμα οι λεσβίες έχουν βαθιά αυτοαντίληψη της γυναικείας φύσης τους και απλώς έλκονται σεξουαλικά από το γυναικείο φύλο (Hughes & Kroehler 2014).

3.4. Θεωρίες ανάπτυξης της έμφυλης ταυτότητας

Οι κυριότερες θεωρίες οι οποίες αναπτύχθηκαν και αφορούν την έμφυλη ταυτότητα και τη διαδικασία ανάπτυξης της είναι οι εξής:

Θεωρία της πολιτισμικής μεταβίβασης:

Οι θεωρητικοί της πολιτισμικής μεταβίβασης θεωρούν ότι η βρεφική ηλικία παίζει τον κύριο ρόλο προκειμένου κάποιος να αποκτήσει έμφυλη ταυτότητα και συμπεριφορά καθώς το παιδί σε αυτή την ηλικία ξεκινά να εμπλέκεται στη μαθησιακή διαδικασία. Συγκεκριμένα, οι θεωρητικοί αυτοί υποστηρίζουν ότι οι σημαντικοί άλλοι στη ζωή του παιδιού είναι αυτοί που διαμορφώνουν τη συμπεριφορά του, ενθαρρύνοντας το να ακολουθήσει τις κοινωνικά αποδεκτές συμπεριφορές που απορρέουν από το φύλο του. Με αυτό τον τρόπο το παιδί μαθαίνει να μιμείται τα πρότυπα του φύλου στο οποίο ανήκει και έτσι δεν υιοθετεί όσες συμπεριφορές κρίνονται ακατάλληλες. Καθημερινά τα παιδιά κατακλύζονται από πολλά μηνύματα για το ποιος θεωρείται ο «φυσιολογικός» έμφυλος ρόλος. Αυτό προκύπτει από τα παιχνίδια και τα ρούχα που θα τους αγοράσουν οι γονείς τους, μέχρι τον τρόπο που θα διακοσμήσουν και θα χρωματίσουν το δωμάτιό τους (Hughes & Kroehler, 2014).

Θεωρία της γνωστικής ανάπτυξης:

Η θεωρία της πολιτισμικής μεταβίβασης παρουσιάζει τα παιδιά ως παθητικούς δέκτες, των οποίων τη συμπεριφορά χειρίζονται οι ενήλικοι. Αντιθέτως η θεωρία της γνωστικής ανάπτυξης υποστηρίζει ότι και τα ίδια τα παιδιά επιδιώκουν την απόκτηση έμφυλων ταυτοτήτων και ρόλων.

Τα παιδιά ξεκινούν να αντιλαμβάνονται σε ποιο φύλο ανήκουν στην ηλικία των 18 μηνών έως 3 ετών. Από εκείνη τη στιγμή και έκτοτε το παιδί θέλει να ενστερνιστεί συμπεριφορές οι οποίες ταιριάζουν με τη νέα του ταυτότητα. Αυτή η διαδικασία ονομάζεται αυτοκοινωνικοποίηση.

Σύμφωνα με τον Κόλμπεργκ τα παιδιά αντιλαμβάνονται τον ανδρισμό και τη θηλυκότητα μέσω των κυρίαρχων στερεοτύπων. Βάση αυτών αποκτούν συμπεριφορές και στάσεις, οι οποίες αντιστοιχούν στο βιολογικό τους φύλο.

Οι κοινωνικοί επιστήμονες συγκλίνουν όλο και περισσότερο στην άποψη ότι και οι δύο αναφερόμενες προσεγγίσεις συμβάλλουν στη διαδικασία της απόκτησης των έμφυλων ρόλων (Hughes & Kroehler, 2014).

Το φύλο και η κατασκευή του εαυτού:

Σύμφωνα με τις ψυχολόγους Σούζαν Κρος και Λόρα Μάντσον οι διαφορές που σχετίζονται με το φύλο στην αμερικανική κοινωνία οφείλονται στις διαφορές κατασκευής του εαυτού. Στην κοινωνία της Αμερικής, στις διαφορές της κατασκευής του εαυτού. Σε κάποιες κοινωνίες η ταυτότητα του ατόμου εξαρτάται σε μεγάλο ποσοστό από τους άλλους ανθρώπους, κάτι το οποίο ισχύει και για τον ορισμό του εαυτού. Στον δυτικό κόσμο η ταυτότητα του κάθε ανθρώπου εξαρτάται από τον ίδιο, και συγκεκριμένα από την μοναδικότητα του και γενικότερα από τα στοιχεία της προσωπικότητας του. Αυτός ο ορισμός του εαυτού ονομάζεται ανεξάρτητη αυτοαντίληψη.

Πολλοί ερευνητές όπως οι Κρος και Μάντσον θεωρούν ότι στην κοινωνία της Αμερικής το συγκεκριμένο μοντέλο –της ανεξάρτητης αυτοαντίληψης- δεν ισχύει για τις γυναίκες, παρά μόνο για τους άνδρες, διότι οι ίδιες συμπεριλαμβάνονται στο μοντέλο της αλληλεξαρτώμενης αυτοαντίληψης. Συγκεκριμένα στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής οι άνδρες ενθαρρύνονται να σκέφτονται, να συμπεριφέρονται και να αισθάνονται με διαφορετικούς τρόπους από ότι οι γυναίκες, γεγονός το οποίο οφείλεται στις επιρροές που δέχονται κοινωνικά. Αντιθέτως οι γυναίκες επηρεάζονται και προωθούν αμφίδρομους τρόπους συμπεριφοράς, συναισθήματος και σκέψης (π.χ. Denny, 2011).

Σύμφωνα με τις Κρος και Μάντσον, αυτή η βασική διαφορά στην αυτοαντίληψη των ανδρών και των γυναικών στις ΗΠΑ έχει μεγάλη επιρροή όσον αφορά τις διαφορές του φύλου, οι οποίες εμφανίζονται στην κοινωνία της Αμερικής, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που έχουν σχέση με την γνώση, τα κίνητρα, τα συναισθήματα και την κοινωνική συμπεριφορά. Οι συγκεκριμένες ερευνήτριες ανακάλυψαν πως οι γυναίκες -σε αντίθεση με τους άνδρες- δεν εκφράζουν τόσο εύκολα τα συναισθήματα τους, εκτός από αυτό του θυμού. Τέλος οι γυναίκες παρουσιάζουν μεγαλύτερη ευαισθησία και φαίνεται να τους επηρεάζουν πιο πολύ τα συναισθήματα των άλλων (Hughes & Kroehler, 2014).

3.5. Έμφυλοι ρόλοι

Οι έμφυλοι ρόλοι σχετίζονται με την έννοια του κοινωνικού φύλου και καθορίζονται από την ίδια την κοινωνία και τον πολιτισμό της. Πρόκειται για τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά που καθορίζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά με βάση το φύλο για παράδειγμα ο τρόπος ομιλίας, το ντύσιμο, η έκφραση συναισθημάτων όπως ο θυμός, η θλίψη και η επιλογή επαγγέλματος ή καριέρας. Οι έμφυλοι ρόλοι δημιουργούν το πλαίσιο μέσα στο οποίο οι άνδρες και οι γυναίκες, θέτουν τους στόχους τους και αποκτούν την ταυτότητα τους, τη μόρφωση και την εκπαίδευση τους. Οι ρόλοι που σχετίζονται με το φύλο, τοποθετούν τους άνδρες και τις γυναίκες στην κοινωνική δομή, ορίζοντας με κοινωνικούς όρους την θέση τους στην κοινωνική ιεραρχία, και αποτελούν μια από τις κυριότερες πηγές κοινωνικής ανισότητας (Hughes & Kroehler, 2014).

Γενικότερα παρατηρούμε ότι οι έμφυλοι ρόλοι υπάρχουν σε κάθε κοινωνία και επηρεάζονται από αυτήν υιοθετώντας τα χαρακτηριστικά της εκάστοτε χρονικής περιόδου στην οποία και εμφανίζονται. Τέλος, από την βιβλιογραφική ανασκόπηση συμπεραίνουμε ότι το άτομο αποκτά τους έμφυλους ρόλους από πολύ μικρή ηλικία και συγκεκριμένα από την στιγμή που ξεκινά η διαδικασία της κοινωνικοποίησης του, κάτι το οποίο εξετάζεται από την παρούσα έρευνα.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο «ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ»

4.1. Σκοπός Έρευνας

Η παρούσα έρευνα έχει ως κύριο σκοπό της να διαπιστώσει την ύπαρξη διαφορών στον τρόπο κοινωνικοποίησης των παιδιών ανάλογα με το φύλο τους στο πλαίσιο της ελληνικής οικογένειας. Πιο συγκεκριμένα, διερευνά τον βαθμό στον οποίο η οικογένεια αναπαράγει τα κοινωνικά στερεότυπα τα οποία σχετίζονται με το φύλο και τον βαθμό εσωτερίκευσης των ίδιων στερεοτύπων από τα παιδιά. Επίσης, εκτός από την εσωτερίκευση των στερεοτύπων μας ενδιέφερε να εξετάσουμε αν τα παιδιά ως ενήλικες πλέον έχουν υιοθετήσει παρόμοιες αντιλήψεις με τους γονείς τους σχετικά με την ισότητα των φύλων. Για την εξέταση των παραπάνω ζητήθηκε από τους/τις ερωτώμενους/ες να ανακαλέσουν μνήμες από την παιδική και εφηβική τους ηλικία σχετικές με τις συμπεριφορές των γονιών της δικής τους οικογένειας.

4.2. Ερευνητικά ερωτήματα

Για να επιτευχθεί ο σκοπός της έρευνας διατυπώθηκαν τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα:

1^η: «Ο τρόπος που οι γονείς αντιμετώπιζαν τους/τις ερωτώμενους/ες ως παιδιά και εφήβους σε θέματα της καθημερινότητας όπως η έκφραση συναισθημάτων, η επιβράβευση και η επίπληξη, επηρεαζόταν από το φύλο των παιδιών;».

2^η: «Τα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά των γονέων επηρέαζαν τον τρόπο που κοινωνικοποιήθηκαν τα παιδιά με βάση το φύλο τους;».

3^η: «Η αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών επηρεαζόταν από το φύλο τους;».

4^η: «Η κατανομή των ρόλων στην οικογένεια προέλευσης επηρέασε τα άτομα στο να υιοθετήσουν παρόμοιους ρόλους στην ενήλικη ζωή τους;».

5^η: «Το φύλο των ερωτώμενων επηρεάζει τις αντιλήψεις τους σχετικά με τους κοινωνικούς ρόλους των φύλων;».

6^η: «Το φύλο των ερωτώμενων επηρεάζει το αν εργάζονται;».

7^η: « Ταυτίζεται το πρόσωπο με το οποίο οι ερωτώμενοι/-ες έζησαν πιο πολύ ως ανήλικοι/-ες, με το πρόσωπο εκείνο το οποίο τους/τις επηρέασε περισσότερο στη διαμόρφωση των απόψεών τους για τα φύλα;».

4.3. Είδος Έρευνας

Η έρευνα που χρησιμοποιήθηκε στη συγκεκριμένη μελέτη είναι ποσοτική. Η ποσοτική έρευνα αναφέρεται στη συστηματική διερεύνηση φαινομένων με στατιστικές μεθόδους και αριθμητικά δεδομένα, χρησιμοποιείται συνήθως αντιπροσωπευτικό δείγμα παρατηρήσεων επιδιώκοντας τα αποτελέσματα να γενικευτούν στον ευρύτερο πληθυσμό, δηλαδή η συλλογή δεδομένων με ερωτηματολόγια, κλίμακες κ.λ.π. (<https://cears.edu.gr/>) . Οι ποσοτικές έρευνες με χρήση ερωτηματολογίων αποσκοπούν, συνήθως, στο να συγκεντρώσουν τριών ειδών στοιχεία: α) τα γεγονότα (δεδομένα) β) τις υποκειμενικές κρίσεις πάνω σε γεγονότα, ιδέες, συμβάντα ή άτομα, είτε αφορά γνώμες είτε αφορά στάσεις, και γ) τις γνώσεις (Babbie, 2011). Στη προκειμένη περίπτωση θεωρείται ιδανική, καθώς αυτά τα τρία είδη στοιχείων είναι που χρειάζεται να συλλεχθούν. Συγκεκριμένα χρησιμοποιήθηκε η δειγματοληπτική έρευνα η οποία είναι μια δημοφιλής μέθοδος κοινωνικής έρευνας, η οποία περιλαμβάνει τη διανομή ερωτηματολογίων σε ένα δείγμα ερωτώμενων που έχουν επιλεγεί από κάποιον πληθυσμό.

4.4. Πληθυσμός της έρευνας και δειγματοληψία.

Το δείγμα προήλθε από άτομα ηλικίας 18 έως 30 ετών ελληνικής καταγωγής, τα οποία προέρχονταν από διάφορα σημεία της Ελλάδας προκειμένου να διερευνηθεί αν υπάρχει διαφορά στον τρόπο που κοινωνικοποιήθηκαν ως παιδιά και έφηβοι/-ες,

ανάλογα με το φύλο τους στο πλαίσιο της οικογένειας. Αυτό εξετάστηκε μέσα από τις αναμνήσεις των ατόμων από τον τρόπο της δικής τους ανατροφής στην οικογένεια προέλευσης. Συγκεκριμένα συγκεντρώθηκαν 257 ερωτηματολόγια από τα οποία περίπου το 60% αποτελούταν από γυναίκες και το 40% από άνδρες. Γενικότερα έγινε προσπάθεια να συγκεντρωθεί περίπου ίση κατανομή του ερωτηματολογίου από τα δύο φύλα, προκειμένου να υπάρξει ισόποση εκπροσώπηση.

Η επιλογή του συγκεκριμένου δείγματος αρχικά έγινε για λόγους ευκολίας στην προσέγγιση, αφού αποτελούταν κυρίως από άτομα του οικογενειακού και φιλικού μας περιβάλλοντος, με τα οποία δεν είχαμε μεγάλη ηλικιακή διαφορά και επομένως θεωρήσαμε πως θα δέχονταν ευκολότερα να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο. Επίσης βασικό ήταν ότι η έρευνα βασιζόταν στην ανάκληση των αναμνήσεων επομένως αν το δείγμα μας άνηκε σε μεγαλύτερη ηλικιακή ομάδα, υπήρχε μεγάλη πιθανότητα οι ερωτώμενοι/ες να δυσκολεύονταν αρκετά να απαντήσουν είτε τα αποτελέσματα της έρευνας να μην ήταν έγκυρα.

Η δειγματοληψία ήταν η σκόπιμη μη τυχαία δειγματοληψία (δειγματοληψία ευκολίας) η οποία αποτελεί είδος μη πιθανοτικής δειγματοληψίας κατά την οποία οι μονάδες που παρατηρήθηκαν επιλέχθηκαν βάση της κρίσης μας όσον αφορά στο ποιες μονάδες θα ήταν πιο χρήσιμες ή πιο αντιπροσωπευτικές. Αυτό το είδος δειγματοληψίας ονομάζεται και δειγματοληψία κατά κρίση (Babbie, 2011). Επιλέχτηκε αυτό το είδος επειδή το δείγμα είχε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και δεν ήταν τυχαίο.

4.5.Ερευνητικό εργαλείο

Το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για τη διεξαγωγή της έρευνάς μας, ήταν το ερωτηματολόγιο (ποσοτική έρευνα). Αυτό κατασκευάστηκε και μοιράστηκε ηλεκτρονικά μέσω του προγράμματος <https://docs.google.com/forms>.

Οι βασικές βιβλιογραφικές πηγές για τις ερωτήσεις και τις κλίμακες του ερωτηματολογίου ήταν τα αντίστοιχα εργαλεία προηγούμενων ερευνών σχετικών με το θέμα και πιο συγκεκριμένα τα άρθρα «The Child Gender Socialization Scale: A Measure to Compare Traditional and Feminist Parents» (Blakemore & Hill, 2007) και

The Social Roles Questionnaire: A New Approach to Measuring Attitudes Toward Gender (Baber & Tucker, 2006).

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται συνολικά από 27 ερωτήσεις οι οποίες είναι χωρισμένες σε έξι ενότητες ανάλογα με το θέμα τους, οι οποίες είναι: α) κοινωνικοδημογραφικά στοιχεία ερωτώμενου/-ης, β) κοινωνικοδημογραφικά στοιχεία γονέων, γ) κατανομή ρόλων στην οικογένεια προέλευσης, δ) έμφυλη κοινωνικοποίηση, ε) κοινωνικοί ρόλοι και φύλο, στ) γενικές ερωτήσεις.

Η πρώτη ενότητα περιλαμβάνει εννέα ερωτήσεις σχετικά με το φύλο, την ηλικία, την εθνικότητα, το επίπεδο εκπαίδευσης και την οικογενειακή κατάσταση των ερωτώμενων καθώς και με το αν και τι σπουδάζουν και τέλος σχετικά με τον τόπο μόνιμης διαμονής της οικογένειας προέλευσης.

Η δεύτερη ενότητα περιλαμβάνει οχτώ ερωτήσεις, σχετικά με τον τόπο καταγωγής, την ηλικία και το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων καθώς και με το μηνιαίο εισόδημα της οικογένειας και με το με ποιον πέρασαν το μεγαλύτερο μέρος της παιδικής τους ηλικίας.

Η τρίτη ενότητα αποτελείται από δύο ερωτήσεις που αφορούν τα πρόσωπα που είχαν τις κύριες αρμοδιότητες στις δουλειές του σπιτιού καθώς και τη βοήθεια στην ανατροφή των μικρότερων αδελφών.

Η τέταρτη ενότητα αποτελείται από έξι ερωτήσεις. Οι πίνακες που τις αποτελούν βρίσκονται στην έρευνα με τίτλο «The Child Gender Socialization Scale: A Measure to Compare Traditional and Feminist Parents» (Blakemore & Hill, 2007) και μεταφράστηκαν ώστε να αποτελέσουν μέρος του ερωτηματολογίου. Η πρώτη και δεύτερη ερώτηση αφορούν το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας των ερωτώμενων στην παρότρυνση και ενθάρρυνση από τους γονείς τους να συμμετέχουν σε κάποιες δραστηριότητες, ή παιχνίδια ή και συμπεριφορές και αποτελείται η πρώτη από 20 προτάσεις/δηλώσεις και η δεύτερη από 6 προτάσεις. Για την επεξεργασία της πρώτης ερώτησης χρειάστηκε να τη χωρίσουμε τις ερωτήσεις του πίνακα σε αυτές που αντιπροσωπεύουν στερεοτυπικά «κοριτσίστικες» και «αγορίστικες» δραστηριότητες. Οι ερωτώμενοι/-ες απάντησαν βάση μιας κλίμακας με ελάχιστη τιμή το διαφωνώ απόλυτα και με μέγιστη τιμή το συμφωνώ απόλυτα και μέσω μιας στατιστικής διαδικασίας ο καθένας είχε ένα συγκεκριμένο σκορ. Όσο υψηλότερο ήταν το σκορ τόσο περισσότερο φαίνεται να έχει διαπαιδαγωγηθεί με βάση τις στερεοτυπικές αντιλήψεις. Οι πιθανές απαντήσεις δόθηκαν βάσει της κλίμακας τύπου Likert που

αποτελείται από πέντε διαβαθμίσεις, ελάχιστη τιμή είναι το διαφωνώ απόλυτα (τιμή 1) και μέγιστη το συμφωνώ απόλυτα (τιμή 5). Γενικότερα, η κλίμακα Likert είναι μια κλειστή κλίμακα αναγκαστικής επιλογής που χρησιμοποιείται σε ένα ερωτηματολόγιο που παρέχει μια σειρά από απαντήσεις οι οποίες πηγάζουν από το ένα άκρο στο άλλο. Πρόκειται για μια κλίμακα η οποία εκτός από τον βαθμό συμφωνίας με μία πρόταση μπορεί να μετράει ακόμη τη συχνότητα, την ποιότητα, τη σημασία και την πιθανότητα. Το ερωτηματολόγιο της παρούσας έρευνας έγινε κυρίως με κλίμακες τύπου Likert.

Η τρίτη ερώτηση αφορά τη συχνότητα συγκεκριμένων συμπεριφορών – είτε τιμωρητικών είτε ενθαρρυντικών/ενισχυτικών - των γονέων. Οι πιθανές απαντήσεις δόθηκαν και σε αυτήν την ερώτηση, βάσει μιας κλίμακας συχνότητας τύπου Likert. Πιο συγκεκριμένα, δημιουργήσαμε την ομάδα ερωτήσεων που περιελάμβανε τις συμπεριφορές των γονέων που ήταν πιο τιμωρητικές και εκείνη που αφορούσε τις ενισχυτικές συμπεριφορές των γονέων. Οι ερωτώμενοι/-ες απάντησαν βάση μιας κλίμακας συχνότητας που οι γονείς τους υιοθετούσαν τις συμπεριφορές αυτές, στην οποία ελάχιστη τιμή είναι το ποτέ και μέγιστη το πολύ συχνά. Και σε αυτόν τον πίνακα βγάλαμε σκορ το οποίο δείχνει ότι όσο υψηλότερο είναι το σκορ τόσο περισσότερο οι γονείς υιοθετούσαν τις αναφερόμενες συμπεριφορές.

Οι τρεις τελευταίες ερωτήσεις υπάρχουν επίσης στην προαναφερθείσα έρευνα και αφορούσαν συμπεριφορές σχετικά με το φύλο οι οποίες ενθαρρύνονταν από τους γονείς προς τα παιδιά στο πλαίσιο της παιδικής και εφηβικής ζωής. Οι πιθανές απαντήσεις δόθηκαν βάσει μίας κλίμακας όπου το 1 αντιστοιχεί στο καθόλου και το 5 στο πάρα πολύ.

Η πέμπτη ενότητα αποτελείται από μία ερώτηση που αφορά στην άποψη των ερωτώμενων για τους κοινωνικούς ρόλους των φύλων. Αυτή η ερώτηση έγινε με βάση την έρευνα ‘The Social Roles Questionnaire: A New Approach to Measuring Attitudes Toward Gender (Baber & Tucker, 2006)’. Στον πίνακα αυτό οι συμμετέχοντες/-ουσες έπρεπε να δηλώσουν το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας τους στα ερωτήματα, σε μία κλίμακα συμφωνίας τύπου Likert, με ελάχιστη τιμή 1 το διαφωνώ απόλυτα και με μέγιστη τιμή 5 το συμφωνώ απόλυτα. (<https://www.simplypsychology.org/likert-scale.html?fbclid=IwAR0vYTBwikRxbk5LhErdGATOoqLrhNmneAaQ7pLW6-W3fi6Nuo6aoi-fq0>)

Πάλι μέσω στατιστικής διαδικασίας βγήκαν σκορ τα οποίο όσο πιο υψηλά είναι τόσο πιο παραδοσιακές αντιλήψεις φαίνεται να έχουν οι συμμετέχοντες/-ουσες για τους ρόλους των φύλων. Τέλος η έκτη ενότητα περιλαμβάνει και αυτή μόνο μία ερώτηση, σχετικά με το/τα πρόσωπο/-α από το/α οποίο/-α επηρεάστηκαν οι ερωτώμενοι/-ες σχετικά με τα φύλα.

4.6. Διαδικασία συλλογής ερευνητικών δεδομένων και δυσκολίες

Η συλλογή στοιχείων έγινε με την τεχνική του ερωτηματολογίου, το οποίο δημιουργήθηκε από εμάς σε συνεργασία με την υπεύθυνη καθηγήτρια. Τα ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν ήταν απευθείας συμπληρούμενα ερωτηματολόγια μέσω διαδικτυακής πλατφόρμας. Η συμπλήρωσή τους ξεκίνησε στα τέλη του Μαΐου του 2020 και ολοκληρώθηκε τον Ιούνιο του ίδιου χρόνου. Η συλλογή των δεδομένων έγινε σε μικρό χρονικό διάστημα λόγω της συνεχούς προώθησης του ερωτηματολογίου από εμάς καθώς και της μεγάλης ανταπόκρισης των ερωτώμενων. Οι συμμετέχοντες/-ουσες ενημερώθηκαν από τις συγγραφείς της παρούσας πτυχιακής εργασίας για το σκοπό της έρευνας, αλλά και για την τήρηση εχεμύθειας-ανωνυμίας κατά την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

Σημαντική δυσκολία αποτελούσε το γεγονός ότι οι πληροφορίες βασιζόνταν σε αναμνήσεις, ζητήθηκε δηλαδή από τους συμμετέχοντες να ανακαλέσουν μνήμες από συμπεριφορές και γεγονότα που συνέβησαν στο παρελθόν, γεγονός που μπορεί να τις κατέστησε μη αξιόπιστες. Βέβαια, η χρονική απόσταση των ατόμων του δείγματος από την παιδική και εφηβική τους ηλικία δεν ήταν τόσο μεγάλη ώστε να μην επιτραπεί μια σχετικά ασφαλής ανάκληση αναμνήσεων. Επίσης, μία δυσκολία που προέκυψε ήταν η εύρεση πρόσφατης αλλά και σχετικής με το θέμα βιβλιογραφίας αφού η υπάρχουσα βιβλιογραφία δεν ήταν εστιασμένη στο πως διαμορφώνεται η έμφυλη κοινωνικοποίηση των παιδιών και εφήβων συγκεκριμένα από την οικογένειά τους. Τέλος μία δυσκολία ήταν πως τα μέλη της ομάδας μετακινήθηκαν για μεγάλο χρονικό διάστημα στους τόπους προέλευσής τους, εξαιτίας του γενικού lockdown που επήλθε λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού, με αποτέλεσμα να υπάρξει δυσκολία στην μεταξύ τους συνεργασία .

4.7.Στατιστική ανάλυση δεδομένων

Η καταχώρηση, επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε μέσω του προγράμματος στατιστικών αναλύσεων για τις κοινωνικές επιστήμες, SPSS 17.0. Περιελάμβανε τη χρήση εφαρμογών περιγραφικής στατιστικής όπως Frequencies και Crosstabulations, και την Ανάλυση Διακύμανσης One Way ANOVA (Analysis Of Variance).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο «ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ»

5.1. ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

«Πίνακας 1. Κατανομή του δείγματος ως προς το φύλο»

	N	%
Γυναίκα	155	60,3
Άνδρας	102	39,7
Σύνολο	257	100,0

Από τις απαντήσεις των ερωτώμενων, παρατηρούμε ότι από τα 257 άτομα που απάντησαν το ερωτηματολόγιο τα 155 (60,3%) ήταν γυναίκες ενώ τα 102 (39,7%) ήταν άνδρες.

«Πίνακας 2. Κατανομή του δείγματος ως προς την ηλικία»

	N	%
18	6	2,3
19	9	3,5
20	23	8,9
21	35	13,6
22	49	19,1
23	27	10,5
24	28	10,9
25	20	7,8
26	16	6,2
27	19	7,4
28	8	3,1
29	7	2,7
30	10	3,9
Σύνολο	257	100,0

Από τις απαντήσεις του δείγματος προκύπτει ότι το 19,1% των ατόμων είναι ηλικίας 22 ετών όπου είναι και το μεγαλύτερο ποσοστό. Το αμέσως επόμενο ποσοστό είναι 13,6% όπου τα άτομα είναι 21 ετών, το 10,9% είναι 24 ετών, το 10,5% είναι 23 ετών, το 8,9% είναι 20 ετών, το 7,8% είναι 25 ετών, το 7,4% είναι 27 ετών, το 6,2% είναι 26 ετών, το 3,9% είναι 30 ετών, το 3,5% είναι 19 ετών, το 3,1% είναι 28 ετών, το 2,7% είναι 29 ετών και τέλος το μικρότερο ποσοστό είναι το 2,3% όπου τα άτομα είναι 18 ετών. Η μέση τιμή της ηλικίας ήταν τα 23 έτη και η τυπική απόκλιση 2,9.

«Πίνακας 3. Κατανομή του δείγματος ως προς τον τόπο μόνιμης διαμονής της οικογένειας προέλευσης»

	N	%
Αθήνα/Θεσ/νίκη	50	19,5
Πόλη	97	37,7
Κωμόπολη	57	22,2
Χωριό	53	20,6
Σύνολο	257	100,0

Όσον αφορά τον τόπο μόνιμης διαμονής της οικογένειας προέλευσης (πατρική) των ερωτώμενων, προκύπτει ότι από τα 257 άτομα, 50 από αυτά (19,5%) διέμεναν είτε στην Αθήνα είτε στη Θεσσαλονίκη, 97 άτομα (37,7%) διαμένουν μόνιμα σε πόλη, 57 άτομα (22,2%) σε κωμόπολη, και 53 άτομα (20,6%) σε χωριό.

«Πίνακας 4. Κατανομή του δείγματος ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης»

	N	%
Μέχρι απόφοιτος Λυκείου	121	47,1
Τεχνική/Επαγγελματική Σχολή	23	8,9
ΤΕΙ/Πανεπιστήμιο	101	39,3
Μεταπτυχιακό	12	4,7
Σύνολο	257	100,0

Όσον αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης των ερωτώμενων, προκύπτει ότι από τα 257 άτομα τα 121 (47,1%) είναι απόφοιτοι/-ες λυκείου, τα 101 (39,3%) είναι απόφοιτοι/-ες ΤΕΙ ή Πανεπιστημίου, τα 23 (8,9%) απόφοιτοι/-ες Τεχνικής Επαγγελματικής Σχολής/ ΙΕΚ, και τέλος 12 άτομα (4,7%) είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος.

«Πίνακας 5.Κατανομή δείγματος ως προς την εργασιακή κατάσταση»

	N	%
Εργαζόμενος/η	113	44,0
Ανεργος/η	75	29,2
Άεργος/η	69	26,8
Σύνολο	257	100,0

Από τους/τις 257 ερωτώμενους/-ες οι 113 (44%) είναι εργαζόμενοι/-ες, ενώ οι 75 (29,2%) άνεργοι/-ες και τέλος οι 69 (26,8%) είναι άεργοι/-ες.

«Πίνακας 6. Κατανομή του δείγματος αναφορικά με το αν οι ερωτώμενοι/-ες σπουδάζουν»

	N	%
Ναι	191	74,3
Όχι	66	25,7
Σύνολο	257	100,0

Από τους/τις 257 ερωτηθέντες, οι 191 (74,3%) φοιτούν σε κάποια σχολή, ενώ οι 66 (25,7%) δεν σπουδάζουν.

Κατανομή του δείγματος αναφορικά με τη σχολή φοίτησης

Από τους 187 ερωτώμενους/-ες που απάντησαν ότι σπουδάζουν, προκύπτει ότι το 25,6% φοιτά στο τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, το 6,4% πραγματοποιεί μεταπτυχιακό με αντικείμενο το «Βιοεπιχειρείν» και το 4,8% φοιτά στο τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων. Το 3,7% των σπουδαστών φοιτά στο τμήμα Πληροφορικής. Το ίδιο ποσοστό, αντιστοιχεί στο τμήμα Βιοτεχνολογίας καθώς και στο τμήμα Οικονομικών Επιστημών. Σε μικρότερο ποσοστό, 3,2%, ακολουθούν οι φοιτητές/φοιτήτριες του τμήματος Μηχανολόγων Μηχανικών. Το υπόλοιπο 48,9% φοιτά σε άλλες σχολές θετικών και ανθρωπιστικών σπουδών

«Πίνακας 7. Κατανομή του δείγματος ως προς την οικογενειακή κατάσταση»

	N	%
Άγαμος/η	149	58,0
Σε σχέση/συμβίωση/έγγα μος/-η	108	42,0
Σύνολο	257	100,0

Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση, προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων και συγκεκριμένα τα 149 άτομα (58%) είναι άγαμοι/-ες ενώ τα υπόλοιπα 108 άτομα (42%) βρίσκονται είτε σε σχέση (33,5%), είτε σε συμβίωση (5,8%) είτε είναι έγγαμοι/-ες (2,7%).

«Πίνακας 8. Κατανομή δείγματος ως προς τον τόπο καταγωγής της μητέρας»

	N	%
Αθήνα/Θεσ/νίκη	31	12,3
Πόλη	60	23,7
Κωμόπολη	38	15,0
Χωριό	124	49,0
Σύνολο	253	100,0
Δεν απάντησαν	4	
Σύνολο	257	

Σχετικά με τη καταγωγή της μητέρας, το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων, συγκεκριμένα το 48,2% (124 άτομα), δήλωσαν ότι η μητέρα τους κατάγεται από χωριό. Ακολουθούν με ποσοστό 23,3% (60 άτομα) όπου οι μητέρες τους κατάγονται από πόλη, με 14,8% (38 άτομα) αυτές από κωμόπολη και με 12,1% (31 άτομα) αυτές που κατάγονται από Αθήνα/Θεσσαλονίκη. Να σημειωθεί ότι στη συγκεκριμένη ερώτηση οι απαντήσεις ήταν 253 (98,4%) διότι 4 άτομα (1,6%) δεν απάντησαν.

«Πίνακας 9. Κατανομή δείγματος ως προς τον τόπο καταγωγής του πατέρα»

	N	%
Αθήνα/Θεσ/νίκη	30	11,7
Πόλη	55	21,4
Κωμόπολη	39	15,2
Χωριό	128	49,8
Σύνολο	252	98,1
Δεν απάντησαν	5	1,9
Σύνολο	257	100,0

Σχετικά με την καταγωγή του πατέρα το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων, συγκεκριμένα το 49,8% (128 άτομα), δήλωσαν ότι ο πατέρας τους κατάγεται από χωριό. Ενώ μικρότερο ποσοστά, 21,4% , 15,2% και 11,7% παρουσιάζουν οι πατέρες που κατάγονται από πόλη, κωμόπολη και Αθήνα/Θεσσαλονίκη αντίστοιχα. Να σημειωθεί ότι στη συγκεκριμένη ερώτηση οι απαντήσεις ήταν 252 (98,1%) διότι 5 άτομα (1,9%) δεν απάντησαν.

«Πίνακας 10. Κατανομή του δείγματος ως προς την ηλικία της μητέρας»

	N	%
Από 40 έως 49 ετών	78	31,3%
Από 50 έως 55 ετών	111	44,4%
Από 56 έως 66 ετών	60	24,3%
Σύνολο	249	100,0

Σχετικά με την ηλικία της μητέρας των ερωτηθέντων, προκύπτει ότι η ηλικία των μητέρων του 44,4% είναι από 50 έως 55 έτη. Ακολουθούν με 31,3% οι μητέρες, των οποίων η ηλικία κυμαίνεται από 40 έως 49 έτη και τέλος με 24,3% εκείνων των οποίων είναι από 56 έως 66 ετών. Να σημειωθεί ότι από τους/τις 257 συμμετέχοντες/-ουσες, στην ερώτηση απάντησαν οι 249.

«Πίνακας 11.Κατανομή του δείγματος ως προς την ηλικία του πατέρα»

	N	%
Από 46 έως 55 ετών	114	47,1%
Από 56 έως 65 ετών	108	44,7%
Από 66 έως 76 έτη	20	8,2%
Σύνολο	242	100,0

Σχετικά με την ηλικία του πατέρα των ερωτηθέντων, προκύπτει ότι η ηλικία του πατέρα του 47,1% είναι από 46 έως 55 έτη. Το 44,7% έχει πατέρα ηλικίας από 56 έως 65 ετών και η ηλικία του πατέρα του 8,2% των ερωτώμενων κυμαίνεται από τα 66 έως τα 76 έτη. Να σημειωθεί ότι από τους/τις 257 συμμετέχοντες/-ουσες, στην παραπάνω ερώτηση απάντησαν οι 242.

«Πίνακας 12. Κατανομή του δείγματος ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης της μητέρας»

	N	%
Δημοτικό/Γυμνάσιο	41	16,0
Λύκειο	80	31,1
Τεχνική/Επαγγελματική Σχολή	40	15,6
ΤΕΙ/Πανεπιστήμιο	81	31,5
Μεταπτυχιακές σπουδές	11	4,3
Σύνολο	253	98,4
Δεν απάντησαν	4	1,6
Σύνολο	257	100,0

Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης της μητέρας των ερωτώμενων, προκύπτει ότι οι 81 από αυτές (31,5%) είναι απόφοιτες ΤΕΙ ή Πανεπιστημίου, οι 80 (31,1%) απόφοιτες λυκείου, οι 40 (15,6%) απόφοιτες Τεχνικής Επαγγελματικής σχολής/ΙΕΚ, οι 41 (16%) έχουν ολοκληρώσει το δημοτικό ή και το γυμνάσιο. Ακόμη 11 από αυτές (4,3%) είναι κάτοχοι Μεταπτυχιακού ή διδακτορικού διπλώματος. Να σημειωθεί ότι στη συγκεκριμένη ερώτηση οι απαντήσεις ήταν 253 (98,1%) διότι 4 άτομα (1,6%) δεν απάντησαν.

«Πίνακας 13. Κατανομή του δείγματος ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα»

	N	%
Δημοτικό/Γυμνάσιο	60	23,3
Λύκειο	74	28,8
Τεχνική/Επαγγελματική Σχολή	42	16,3
ΤΕΙ/Πανεπιστήμιο	61	23,7
Μεταπτυχιακές σπουδές	13	5,1

Σύνολο	250	97,3
Δεν απάντησαν	7	2,7
Σύνολο	257	100,0

Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα των ερωτώμενων, προκύπτει ότι οι 74 από αυτούς (28,8%) είναι απόφοιτοι λυκείου, οι 61 (23,7%) απόφοιτοι ΤΕΙ ή Πανεπιστημίου και οι 42 (16,3%) είναι απόφοιτοι Τεχνικής Επαγγελματικής σχολής. Επίσης 60 από αυτούς (23,3%) έχουν ολοκληρώσει το δημοτικό ή και το γυμνάσιο ενώ 13 από αυτούς (5,1%) είναι κάτοχοι Μεταπτυχιακού ή διδακτορικού Διπλώματος. Να σημειωθεί ότι στη συγκεκριμένη ερώτηση οι απαντήσεις ήταν 250 (97,3%) διότι 7 άτομα (2,7%) δεν απάντησαν.

«Πίνακας 14. Κατανομή δείγματος ως προς τα άτομα με τα οποία έζησε το μεγαλύτερο μέρος της παιδικής και εφηβικής του ηλικίας»

	N	%
Και τους δυο γονείς	212	82,5
Τη μητέρα σας	39	15,2
Τον πατέρα σας ή άλλο συγγενή/άτομο	6	2,3
Σύνολο	257	100,0

Σύμφωνα με τις απαντήσεις του δείγματος βλέπουμε ότι από τα 257 άτομα τα 212 (82,5%) , έζησαν και με τους δύο τους γονείς, ενώ 39 από αυτά (15,2%) μόνο με τη μητέρα τους. Τα υπόλοιπα 6 άτομα (2,3%) έζησαν το μεγαλύτερο μέρος της παιδικής ή εφηβικής τους ηλικίας με τον πατέρα τους ή με κάποιο άλλο συγγενικό ή μη πρόσωπο.

«Πίνακας 15. Κατανομή του δείγματος ως προς την παροχή βοήθειας στους γονείς για το μέγιστο των μικρότερων αδελφών τους»

	N	%
Ναι	84	66,2
Όχι	43	33,8
Σύνολο	127	100,0

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων και συγκεκριμένα το 50,6% (130 άτομα) δεν έχει μικρότερα αδέρφια. Οι 127 ερωτώμενοι /-ες έχουν αδέρφια μικρότερης ηλικίας εκ των οποίων οι 84 από αυτούς/-ές (66,2%) βοηθούσαν τους γονείς του στο μέγαλωμα των αδελφών τους ενώ οι 43 (33,8%) δεν βοηθούσαν.

«Πίνακας 16. Κατανομή αρμοδιοτήτων στα μέλη της οικογένειας προέλευσης (%)»

		Μητέρα	Πατέρας	Και οι δύο	Άλλο πρόσωπο
1	Εργασίες νοικοκυριού	84	0,4	14	1,6
2	Εξωτερικές εργασίες	16	40	43,6	0,4
3	Τεχνικές εργασίες	6,2	70,8	14,8	8,2
4	Οικονομική διαχείριση του σπιτιού	24,9	22,6	51,8	0,8
5	Μετακίνηση παιδιών στο σχολείο και σε εξωσχολικές δραστηριότητες	29,6	23,3	42,8	4,3
6	Συνοδεία παιδιών σε γιατρούς	49	4,7	45,9	0,4
7	Διάβασμα παιδιών	68,5	3,9	21,8	5,8
8	Συζήτηση με τα παιδιά για προσωπικά θέματα	49,4	1,9	40,9	7,8
9	Συναισθηματική στήριξη παιδιών	38,5	1,9	54,1	5,4
10	Διαπαιδαγώγηση	23,3	3,5	68,5	4,7
11	Ψυχαγωγία παιδιών, παιχνίδι	24,1	6,6	60,3	8,9
12	Λήψη αποφάσεων	15,6	8,6	72,8	3,1

Όσον αφορά τον καταμερισμό των αρμοδιοτήτων στην οικογένεια, προκύπτει ότι η μητέρα επωμίζεται σε μεγάλο ποσοστό (84%) τις εργασίες νοικοκυριού, καθώς

και το διάβασμα των παιδιών (68%). Την εκπόνηση των τεχνικών εργασιών φαίνεται να έχει με μεγάλη διαφορά ο πατέρας (70%). Και οι δύο γονείς φαίνεται να συμμετέχουν στη λήψη των αποφάσεων στην οικονομική διαχείριση του σπιτιού, στις εξωτερικές εργασίες, στην μετακίνηση των παιδιών στο σχολείο και σε εξωσχολικές δραστηριότητες, στη συνοδεία των παιδιών στους γιατρούς, στη διαπαιδαγώγηση και στη ψυχαγωγία των παιδιών τους, στη συζήτηση με τα παιδιά για προσωπικά θέματα καθώς και στη συναισθηματική τους στήριξη. Παρόλο που στις περισσότερες αρμοδιότητες, η απάντηση «και οι δύο γονείς» έχουν το μεγαλύτερο ποσοστό, παρατηρείται πως η μητέρα έχει αρκετά μεγαλύτερο ποσοστό από τον πατέρα στις περισσότερες απαντήσεις.

«Πίνακας 17. Τα σκορ στις κλίμακες έμφυλης κοινωνικοποίησης»

	N	Ελάχιστη Τιμή	Μέγιστη Τιμή	M.T.
«Κοριτσίστικες» δραστηριότητες	257	16	58	37,10
«Αγορίστικες» δραστηριότητες	257	9	42	24
N	257			

Ο παραπάνω πίνακας δείχνει κατά πόσο οι γονείς παρότρυναν τα παιδιά τους να ασχοληθούν με στερεοτυπικά «κοριτσίστικες» και «αγορίστικες» δραστηριότητες. Παρατηρώντας τις μέσες τιμές, φαίνεται ότι οι συμμετέχοντες/-ουσες παροτρύνονταν σε μεγαλύτερο βαθμό να απασχολούνται με «κοριτσίστικα» παιχνίδια αφού το σκορ τους είναι 37,10 σε αντίθεση με 24 το οποίο αντιστοιχεί στις «αγορίστικες» δραστηριότητες.

«Πίνακας 18. Κατανομή δείγματος αναφορικά με το κατά πόσο ενθάρρυναν οι γονείς τα παιδιά τους στα παρακάτω»

	N	Ελάχιστη Τιμή	Μέγιστη Τιμή	M. T.
Συνεχίσετε στην Ανώτατη εκπαίδευση.	257	2	5	4,59

Αποκτήσετε δεξιότητες οι οποίες να σας προετοιμάζουν για τον γάμο (π.χ. οικιακές εργασίες)	257	1	5	2,43
Αποκτήσετε εκπαίδευση, η οποία αργότερα θα σας βοηθήσει να κερδίζετε τα προς το ζην.	257	1	5	4,30
Αποκτήσετε εκπαίδευση, η οποία να σας προετοιμάζει για το μέγλωμα των παιδιών.	257	1	5	2,75
Παίζετε μόνο με παιχνίδια τα οποία θεωρούνται κατάλληλα για το φύλο σας.	257	1	5	2,37
Ακολουθείτε συμπεριφορές που κοινωνικά συμφωνούν με το φύλο σας.	257	1	5	2,99
N	257			

Για την επεξεργασία αυτού του πίνακα αντιστοιχίσαμε την τιμή 1 με την απάντηση «διαφωνώ απόλυτα» και ακολούθως μέχρι την τιμή 5 που αντιπροσωπεύει το «συμφωνώ απόλυτα». Συγκρίνοντας τη μέση τιμή των απαντήσεων παρατηρείται ότι οι ερωτώμενοι/-ες ενθαρρύνονταν να συνεχίσουν στην Ανώτατη εκπαίδευση (4,59) και να αποκτήσουν εκπαίδευση η οποία τους εξασφαλίζει τα προς το ζην (4,30). Στις υπόλοιπες απαντήσεις η μέση τιμή κυμαίνεται στο 2,5.

«Πίνακας 19. Πίνακας σχετικά με τις συμπεριφορές των γονιών προς τα παιδιά»

	N	Ελάχιστη Τιμή	Μέγιστη Τιμή	M.T.
Τιμωρητικές	257	3	14	7,34
Ενισχυτικές / Ενθαρρυντικές	257	9	33	22,58
N	257			

Ο παραπάνω πίνακας δείχνει το πόσο συχνά οι γονείς υιοθέτησαν τιμωρητικές αλλά και ενισχυτικές/ενθαρρυντικές συμπεριφορές απέναντι στα παιδιά τους. Όσον αφορά τις τιμωρητικές συμπεριφορές παρατηρούμε ότι εφόσον η μέση τιμή 7,34 δεν είναι κοντά στη μέγιστη αλλά πιο κοντά στην ελάχιστη, οι γονείς στην πλειοψηφία τους δεν υιοθετούσαν τέτοιες συμπεριφορές. Όσον αφορά τις μη τιμωρητικές συμπεριφορές, η μέση τιμή 22,58 πλησιάζει περισσότερο τη μέγιστη 33, το οποίο σημαίνει ότι οι περισσότεροι γονείς είχαν τέτοιου είδους συμπεριφορές.

«Πίνακας 20. Τα αγόρια μπορούσαν να εκφράσουν το θυμό τους με φωνές, ενώ για τα κορίτσια δεν θεωρούνταν σωστό να εκφράζονται με τον ίδιο τρόπο»

	N	Ελάχιστη Τιμή	Μέγιστη Τιμή	M. T.
Τα αγόρια μπορούσαν να εκφράσουν το θυμό τους με φωνές, ενώ για τα κορίτσια δεν θεωρούνταν σωστό να εκφράζονται με τον ίδιο τρόπο	257	1	5	1,55

Οι ερωτώμενοι/-ες στον παραπάνω πίνακα δήλωσαν κατά πόσο κυριαρχούσε η αντίληψη αυτή στην οικογένειά τους όπου το 1 αντιστοιχεί στο καθόλου και το 5 στο πάρα πολύ. Εφόσον η μέση τιμή 1,55 πλησιάζει την ελάχιστη τιμή 1 φαίνεται ότι οι ερωτώμενοι/-ες υποστηρίζουν ότι η οικογένειά τους δεν πιστεύει ότι τα αγόρια μπορούν να εκφράσουν το θυμό τους με φωνές, ενώ για τα κορίτσια δεν θεωρείται σωστό να εκφράζονται με τον ίδιο τρόπο .

«Πίνακας 21. Έκφραση συναισθημάτων αγοριών»

	N	Ελάχιστη Τιμή	Μέγιστη Τιμή	M. T.
Τα αγόρια ενθαρρύνονταν να εκφράζουν «ανοιχτά» τα συναισθήματά τους.	257	1	5	2,80

Οι ερωτώμενοι/-ες στον παραπάνω πίνακα δήλωσαν κατά πόσο κυριαρχούσε η αντίληψη αυτή στην οικογένειά τους όπου το 1 αντιστοιχεί στο καθόλου και το 5 στο πάρα πολύ. Οι απαντήσεις του δείγματος είναι αρκετά μοιρασμένες καθώς η μέση τιμή είναι σχεδόν ανάμεσα στην ελάχιστη και τη μέγιστη.

«Πίνακας 22. Πρότυπα ντυσίματος ανάλογα με το φύλο»

	N	Ελάχιστη Τιμή	Μέγιστη Τιμή	M. T.
Ύπαρξη συγκεκριμένων προτύπων ντυσίματος, καθώς μεγαλώνετε ανάλογα με το βιολογικό φύλο.	257	1	5	2,69

Οι ερωτώμενοι/-ες στον παραπάνω πίνακα δήλωσαν κατά πόσο κυριαρχούσε η αντίληψη αυτή στην οικογένειά τους όπου το 1 αντιστοιχεί στο καθόλου και το 5 στο πάρα πολύ. Οι απαντήσεις του δείγματος είναι και εδώ αρκετά μοιρασμένες καθώς η μέση τιμή είναι σχεδόν ανάμεσα στην ελάχιστη και τη μέγιστη.

«Πίνακας 23. «Κοινωνικοί ρόλοι και φύλο»

	N	Ελάχιστη Τιμή	Μέγιστη Τιμή	M.T.
Αντιλήψεις για τους κοινωνικούς ρόλους των φύλων .	257	13	51	24,57

Στον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι η μέση τιμή 24,57 είναι πιο κοντά στην ελάχιστη 13 σε σχέση με τη μέγιστη 51. Αυτό σημαίνει ότι οι ερωτώμενοι/-ες φαίνεται να μην έχουν ιδιαίτερα παραδοσιακές αντιλήψεις σχετικά με τους ρόλους των φύλων.

«Πίνακας 24. Το άτομο που επηρέασε περισσότερο τις απόψεις των ερωτώμενων για τα φύλα»

	N	%
Και οι δύο γονείς	127	48,6
Μητέρα	37	14,4
Πατέρας	8	3,1
Άλλα συγγενικά πρόσωπα	9	3,5
Φίλοι	38	14,8
Δάσκαλοι/Καθηγητές	19	7,4
Άλλο	21	8,2
Σύνολο	257	100

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του παραπάνω πίνακα φαίνεται ότι 125 ερωτώμενοι/-ες (48,6%) απάντησαν ότι οι γονείς τους αποτελούν τα πρόσωπα εκείνα τα οποία τους επηρέασαν ώστε να διαμορφώσουν τις απόψεις τους για τα φύλα. Ακολουθούν σε πολύ μικρότερο αριθμό (38 απαντήσεις) εκείνοι/-ες που υποστηρίζουν ότι η βασική τους επιρροή ήταν το φιλικό περιβάλλον. Αξίζει να σημειωθεί ότι κάποιες από τις απαντήσεις που δόθηκαν στην επιλογή άλλο από τους ερωτώμενους/ες είναι ενδεικτικά το διαδίκτυο, η προσωπική αντίληψη, το ευρύτερο περιβάλλον, πνευματικοί/σημαντικοί άνθρωποι και ένας συνδυασμός όλων των παραπάνω.

5.2.ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΙΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ/ΜΕΤΑΒΛΗΤΩΝ

Οι παρακάτω συσχετίσεις έγιναν με σκοπό να εξεταστεί κατά πόσο ισχύουν τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία τέθηκαν στην παρούσα έρευνα.

1^ο ερευνητικό ερώτημα: «Ο τρόπος που οι γονείς αντιμετώπιζαν τους/τις ερωτώμενους/ες ως παιδιά και εφήβους σε θέματα της καθημερινότητας όπως η έκφραση συναισθημάτων, η επιβράβευση και η επίπληξη, επηρεαζόταν από το φύλο των παιδιών;».

Για να διαπιστωθεί αν το παραπάνω ερώτημα ισχύει έγιναν οι παρακάτω συσχετίσεις:

«Πίνακας 25. Φύλο παιδιών και ενθάρρυνση από τη οικογένεια για πρότυπα ντυσίματος ανάλογα με το βιολογικό φύλο»

	N	M.T.	T.A.	P
Γυναίκα	155	2,53	1,229	,014
Άνδρας	102	2,93	1,329	
Σύνολο	257	2,69	1,283	

Ο παραπάνω πίνακας παρουσιάζει τη συσχέτιση της ερώτησης «Όταν ήσασταν παιδί/έφηβος/-η στην οικογένειά σας υπήρχαν συγκεκριμένα πρότυπα ντυσίματος, καθώς μεγαλώνατε ανάλογα με το βιολογικό σας φύλο» με τη μεταβλητή του φύλου. Με βάση την μέση τιμή παρατηρείται ότι οι άνδρες δέχονταν αρκετά μεγαλύτερη ενθάρρυνση για την υιοθέτηση συγκεκριμένων προτύπων σε σχέση με τις γυναίκες. Ο στατιστικός έλεγχος One Way Anova έδειξε ότι η παραπάνω συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική καθώς η τιμή $p = 0,014 < 0,05$.

Οι πίνακες 26 έως 30 αναφέρονται στη συσχέτιση του πίνακα του ερωτηματολογίου «πίνακας για την εκπαίδευση» με τη μεταβλητή του φύλου.

«Πίνακας 26. Ενθάρρυνση παιδιών για απόκτηση εκπαίδευσης η οποία θα τα προετοιμάζει για το γάμο σε σχέση με το φύλο»

	N	M.T.	T.A.	P
Γυναίκα	155	2,26	1,070	,004
Άνδρας	102	2,69	1,266	
Σύνολο	257	2,43	1,168	

Ο παραπάνω πίνακας παρουσιάζει τη συσχέτιση της ερώτησης «Κατά την παιδική και εφηβική ηλικία οι γονείς σας σας ενθάρρυναν να αποκτήσετε δεξιότητες οι οποίες να σας προετοιμάζουν για τον γάμο» με τη μεταβλητή του φύλου. Με βάση την μέση τιμή παρατηρείται ότι οι άνδρες δέχονταν αρκετά μεγαλύτερη ενθάρρυνση για την απόκτηση αυτής της εκπαίδευσης σε σχέση με τις γυναίκες. Ο στατιστικός έλεγχος One Way Anova έδειξε ότι η παραπάνω συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική καθώς η τιμή $p = 0,004 < 0,05$.

«Πίνακας 27. Ενθάρρυνση παιδιών για απόκτηση εκπαίδευσης η οποία θα τα βοηθάει να κερδίζουν τα προς το ζην σε σχέση με το φύλο»

	N	M.T.	T.A.	P
Γυναίκα	155	4,22	,824	,045
Άνδρας	102	4,41	,619	
Σύνολο	257	4,30	,754	

Ο παραπάνω πίνακας παρουσιάζει τη συσχέτιση της ερώτησης «Κατά την παιδική και εφηβική ηλικία, οι γονείς σας ενθάρρυναν να αποκτήσετε εκπαίδευση, η οποία αργότερα θα σας βοηθήσει να κερδίζετε τα προς το ζην» με τη μεταβλητή του φύλου. Με βάση τη μέση τιμή αξίζει να σημειωθεί ότι οι άνδρες δέχονταν μεγαλύτερη ενθάρρυνση σε σχέση με τις γυναίκες καθώς η μέση τιμή που τους αντιστοιχεί (4,41) είναι μεγαλύτερη με την αντίστοιχη των γυναικών (4,22). Ο στατιστικός έλεγχος One Way Anova έδειξε ότι η παραπάνω συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική καθώς η τιμή $p = 0,045 < 0,05$.

«Πίνακας 28. Ενθάρρυνση παιδιών για απόκτηση εκπαίδευσης η οποία θα τα προετοιμάζει για το μέγλωμα των παιδιών σε σχέση με το φύλο»

	N	M.T.	T.A	P
Γυναίκα	155	2,54	1,164	,000
Άνδρας	102	3,09	1,259	
Σύνολο	257	2,75	1,230	

Ο παραπάνω πίνακας παρουσιάζει τη συσχέτιση της ερώτησης «Κατά την παιδική και εφηβική ηλικία, οι γονείς σας ενθάρρυναν να αποκτήσετε εκπαίδευση, η οποία να σας προετοιμάζει για το μέγλωμα των παιδιών» με τη μεταβλητή του φύλου. Συγκρίνοντας τη μέση τιμή των γυναικών και των ανδρών παρατηρούμε ότι οι γονείς ενθάρρυναν λίγο περισσότερο τους άνδρες προς αυτή την κατεύθυνση. Ο στατιστικός έλεγχος One Way Anova έδειξε ότι η παραπάνω συσχέτιση είναι απόλυτα στατιστικά σημαντική καθώς η τιμή $p = 0,000 < 0,05$.

«Πίνακας 29. Ενθάρρυνση παιδιών για ενασχόληση μόνο με «κατάλληλα» παιχνίδια βάσει του φύλου τους σε σχέση με τη μεταβλητή του φύλου»

	N	M.T.	T.A.	P
Γυναίκα	155	2,02	1,016	,000
Άνδρας	102	2,89	1,202	
Σύνολο	257	2,37	1,172	

Ο παραπάνω πίνακας παρουσιάζει τη συσχέτιση της ερώτησης «Κατά την παιδική και εφηβική ηλικία, οι γονείς σας ενθάρρυναν να παίζετε μόνο με παιχνίδια τα οποία θεωρούνται κατάλληλα για το φύλο σας» με τη μεταβλητή του φύλου. Με βάση την μέση τιμή παρατηρείται ότι οι άνδρες δέχονταν αρκετά μεγαλύτερη ενθάρρυνση προκειμένου να παίζουν με τα συγκεκριμένα παιχνίδια σε σχέση με τις γυναίκες. Ο στατιστικός έλεγχος One Way Anova έδειξε ότι η παραπάνω συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική καθώς η τιμή $p = 0,000 < 0,05$.

«Πίνακας 30. Φύλο ερωτώμενων και υιοθέτηση συμπεριφορών που κοινωνικά συμφωνούν με το φύλο των παιδιών»

	N	M.T.	T.A.	P
Γυναίκα	155	2,84	1,165	,011
Άνδρας	102	3,23	1,218	
Σύνολο	257	2,99	1,199	

Ο παραπάνω πίνακας παρουσιάζει τη συσχέτιση της ερώτησης «Κατά την παιδική και εφηβική ηλικία, οι γονείς σάς ενθάρρυναν να ακολουθείτε συμπεριφορές που κοινωνικά συμφωνούν με το φύλο σας» με τη μεταβλητή του φύλου. Με βάση την μέση τιμή παρατηρείται ότι οι άνδρες δέχονταν αρκετά μεγαλύτερη ενθάρρυνση για την υιοθέτηση της συγκεκριμένης συμπεριφοράς σε σχέση με τις γυναίκες. Ο στατιστικός έλεγχος One Way Anova έδειξε ότι η παραπάνω συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική καθώς η τιμή $p = 0,011 < 0,05$.

«Πίνακας 31. «Τιμωρητικές» και «ενισχυτικές/ ενθαρρυντικές» συμπεριφορές γονέων ανάλογα με το φύλο του παιδιού»

		N	M.T.	T.A.	P
«τιμωρητικές» συμπεριφορές γονέων	Γυναίκα	155	7,28	2,446	
	Άνδρας	102	7,44	2,056	,577
	Σύνολο	257	7,34	2,296	
«ενισχυτικές /ενθαρρυντικές» συμπεριφορές γονέων	Γυναίκα	155	22,95	4,292	,072
	Άνδρας	102	22,00	3,925	
	Σύνολο	257	22,58	4,169	

Ο στατιστικός έλεγχος One Way Anova έδειξε ότι η παραπάνω συσχέτιση δεν είναι στατιστικά σημαντική, καθώς η τιμή p (τιμωρητικών συμπεριφορών) = $0,577 > 0,05$ και η τιμή p (μη τιμωρητικών συμπεριφορών) = $0,072 > 0,05$. Στο συγκεκριμένο πίνακα στις «τιμωρητικές» συμπεριφορές οι άνδρες έχουν υψηλότερο σκορ από τις γυναίκες ενώ στις «ενισχυτικές/ενθαρρυντικές» χαμηλότερο σκορ από αυτές. Αυτό πιθανόν δείχνει την τάση για πιο «τιμωρητική» συμπεριφορά στα αγόρια σε σχέση με τα κορίτσια. Όμως η διαφορά των μέσων τιμών δεν ήταν στατιστικά σημαντική και άρα δεν επιβεβαιώνεται η σχέση του φύλου των παιδιών με το είδος της συμπεριφοράς των γονιών προς αυτά.

2^ο ερευνητικό ερώτημα: «Τα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά των γονέων επηρέασαν τον τρόπο που κοινωνικοποιήθηκαν τα παιδιά με βάση το φύλο τους;».

Για να διαπιστωθεί αν το παραπάνω ερώτημα ισχύει, έγιναν οι παρακάτω συσχετίσεις:

«Πίνακας 32. Αντίληψη οικογένειας για την έκφραση του θυμού ανάλογα το φύλο των παιδιών σε σχέση με την εκπαίδευση της μητέρας»

	N	M.T.	T.A.	P
Δημοτικό/Γυμνάσιο	41	1,41	,921	,007
Λύκειο	80	1,85	1,126	
Τεχνική/Επαγγελματική Σχολή	40	1,55	,986	
ΤΕΙ/Πανεπιστήμιο	81	1,38	,734	
Μεταπτυχιακές σπουδές	11	1,09	,302	
Σύνολο	253	1,55	,953	

Ο πίνακας παρουσιάζει τη συσχέτιση της ερώτησης «όταν ήσασταν παιδί/έφηβος/-η στην οικογένειά σας κυριαρχούσε η αντίληψη ότι «τα αγόρια μπορούν να εκφράσουν το θυμό τους με φωνές, ενώ για τα κορίτσια δεν θεωρούνταν σωστό να εκφράζονται με τον ίδιο τρόπο» με τη μεταβλητή που αφορά την εκπαίδευση της μητέρας. Ο στατιστικός έλεγχος One Way Anova έδειξε ότι η παραπάνω συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική, καθώς η τιμή $p = 0,007 < 0,05$. Στον παραπάνω πίνακα όσο μεγαλύτερη είναι η μέση τιμή, τόσο πιο παραδοσιακές είναι οι αντιλήψεις της μητέρας. Ωστόσο οι μητέρες των ερωτώμενων δεν είχαν ιδιαίτερα παραδοσιακές αντιλήψεις καθώς παρατηρείται πως ανεξαρτήτως του επιπέδου εκπαίδευσης καμία μέση τιμή δε πλησιάζει τη μέγιστη, η οποία είναι το 5. Η υψηλότερη μέση τιμή 1,85 ανήκει στις μητέρες που έχουν τελειώσει το λύκειο.

«Πίνακας 33. Αντίληψη οικογένειας για την έκφραση του θυμού ανάλογα το φύλο των παιδιών σε σχέση με την εκπαίδευση του πατέρα»

	N	M.T.	T.A.	P
Δημοτικό/Γυμνάσιο	60	1,93	1,260	,002
Λύκειο	74	1,38	,753	
Τεχνική/Επαγγελματική Σχολή	42	1,67	1,028	
ΤΕΙ/Πανεπιστήμιο	61	1,34	,680	
Μεταπτυχιακές σπουδές	13	1,31	,630	
Σύνολο	250	1,55	,953	

Ο πίνακας παρουσιάζει τη συσχέτιση της ερώτησης «όταν ήσασταν παιδί/έφηβος/-η στην οικογένειά σας κυριαρχούσε η αντίληψη ότι «τα αγόρια μπορούν να εκφράσουν το θυμό τους με φωνές, ενώ για τα κορίτσια δεν θεωρούνταν σωστό να εκφράζονται με τον ίδιο τρόπο» με την εκπαίδευση του πατέρα. Ο στατιστικός έλεγχος One Way Anova έδειξε ότι η παραπάνω συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική, καθώς η τιμή $p = 0,002 < 0,05$. Στον παραπάνω πίνακα όσο μεγαλύτερο είναι η μέση τιμή των σκορ, τόσο πιο παραδοσιακοί είναι οι αντιλήψεις των πατέρων. Ωστόσο οι πατέρες των ερωτώμενων δεν είχαν ιδιαίτερα παραδοσιακές αντιλήψεις καθώς παρατηρείται πως ανεξαρτήτως του επιπέδου εκπαίδευσης καμία μέση τιμή δε πλησιάζει τη μέγιστη, η οποία είναι το 5. Η υψηλότερη μέση τιμή ανήκει σε εκείνους που έχουν τελειώσει το δημοτικό/γυμνάσιο.

3^ο ερευνητικό ερώτημα: «Η αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών επηρεαζόταν από το φύλο τους;».

Για να διαπιστωθεί αν το παραπάνω ερώτημα ισχύει, έγινε η παρακάτω συσχέτιση:

«Πίνακας 34. Φύλο ερωτώμενου/-ης και κλίμακα έμφυλης κοινωνικοποίησης»

		N	M.T.	T.A	P.
«Κοριτσίστικα» Παιχνίδια	Γυναίκα	155	40,14	,000	,000
	Ανδρας	102	32,48	6,514	
	Σύνολο	257	37,10	8,101	
«Αγορίστικα» Παιχνίδια	Γυναίκα	155	22,06	5,800	
	Ανδρας	102	26,96	6,044	

	Σύνολο	257	24,00	6,358	
--	---------------	------------	--------------	--------------	--

Ο παραπάνω πίνακας παρουσιάζει τη συσχέτιση του «Κατά πόσο οι γονείς παρότρυναν τα παιδιά τους να ασχοληθούν με στερεοτυπικά «κοριτσίστικες» και «αγορίστικες» δραστηριότητες» με τη μεταβλητή του φύλου. Όσον αφορά τα «κοριτσίστικα» παιχνίδια παρατηρείται ότι η μέση τιμή των γυναικών (40,14) είναι μεγαλύτερη από αυτή των ανδρών (32,48) σε αντίθεση με τα «αγορίστিকা» παιχνίδια στα οποία η μέση τιμή των γυναικών (22,06) είναι μικρότερη από αυτή των ανδρών (26,96). Ο στατιστικός έλεγχος One Way Anova έδειξε ότι η παραπάνω συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική καθώς η τιμή $p = 0,000 < 0,05$.

4^ο ερευνητικό ερώτημα: «Η κατανομή των ρόλων στην οικογένεια προέλευσης επηρέασε τα άτομα στο να υιοθετήσουν παρόμοιους ρόλους στην ενήλικη ζωή τους;».

Αυτό το ερευνητικό ερώτημα δεν μπόρεσε να διερευνηθεί καθώς προέκυψαν δυσκολίες στη στατιστική διαδικασία.

5^ο ερευνητικό ερώτημα: «Το φύλο των ερωτώμενων επηρεάζει τις αντιλήψεις τους σχετικά με τους κοινωνικούς ρόλους των φύλων;».

«Πίνακας 35. «Πίνακας κοινωνικών ρόλων και φύλο» σε συσχέτιση με το φύλο»

	N	M.T.	T.A.	P
Γυναίκα	155	22,70	6,637	,000
Ανδρας	102	26,90	8,534	
Σύνολο	257	24,37	7,712	

Ο παραπάνω πίνακας παρουσιάζει τη συσχέτιση σχετικά με τις «Αντιλήψεις για τους κοινωνικούς ρόλους των φύλων, που υιοθετούν σήμερα οι ερωτώμενοι/ες» με τη μεταβλητή του φύλου. Με βάση την μέση τιμή παρατηρείται ότι οι άνδρες φαίνεται να έχουν πιο παραδοσιακές αντιλήψεις όσον αφορά τους ρόλους των φύλων σε σύγκριση με τις γυναίκες. Ο στατιστικός έλεγχος One Way Anova έδειξε ότι η παραπάνω συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική καθώς η τιμή $p = 0,000 < 0,05$.

6^ο ερευνητικό ερώτημα: «Το φύλο των ερωτώμενων επηρεάζει το αν εργάζονται;».

Για να διαπιστωθεί αν το παραπάνω ερώτημα ισχύει έγινε η παρακάτω συσχέτιση:

«Πίνακας 36. Απασχόληση ερωτώμενων σε συσχέτιση με το φύλο»

Απασχόληση				
	Εργαζόμενος/η	Ανεργος/η	Άεργος/η	Σύνολο
Γυναίκα	62 40,0%	39 25,2%	54 34,8%	155 100,0%
Ανδρας	51 50,0%	36 35,3%	15 14,7%	102 100,0%
Σύνολο	113 44,0%	75 29,2%	69 26,8%	257 100,0%

$\chi^2:P= 0,002^2$

Ο παραπάνω πίνακας παρουσιάζει τη συσχέτιση της «Απασχόλησης των ερωτώμενων με τη μεταβλητή του φύλου». Παρατηρώντας τον πίνακα διαπιστώνεται ότι οι εργαζόμενοι άνδρες (50%) ήταν περισσότεροι από τις γυναίκες (40%) σε αντίθεση με τους/τις άεργους/ες ερωτώμενους/ες όπου οι άνδρες ήταν πολύ λιγότεροι (14,7%) συγκριτικά με τις γυναίκες (34,8%). Τέλος παρουσιάζεται διαφορά και στο ποσοστό των ανέργων γυναικών (25,2%) από εκείνο των ανδρών (35,3%). Ο στατιστικός έλεγχος chi-square έδειξε την στατιστική σημαντικότητα της παραπάνω συσχέτισης, καθώς η τιμή $p= 0,002 < 0,05$.

7^ο ερευνητικό ερώτημα: «Ταυτίζεται το πρόσωπο με το οποίο οι ερωτώμενοι/-ες έζησαν πιο πολύ ως ανήλικοι/-ες, με το πρόσωπο εκείνο το οποίο τους/τις επηρέασε περισσότερο στη διαμόρφωση των απόψεών τους για τα φύλα».

Για να διαπιστωθεί αν το παραπάνω ερώτημα ισχύει έγινε η παρακάτω συσχέτιση:

² $\chi^2: P=0,002$

«Πίνακας 37. Η ερώτηση που αφορούσε τον γονέα με τον οποίον οι ερωτώμενοι/-ες έζησαν περισσότερο ως ανήλικοι/-ες σε συσχέτιση με το πρόσωπο που επηρέασε τις απόψεις τους για το φύλο»

Πρόσωπο/-α που τους/-τις επηρέασε/-αν περισσότερο στις απόψεις για το φύλο.									
Γονέας με τον οποίο έζησαν πιο πολύ ως ανήλικοι:		Και οι δύο γονείς	Μητέρα	Πατέρας	Άλλα συγγενικά πρόσωπα	Φίλοι	Δάσκαλοι/Καθηγητές	Άλλο	Σύνολο
	Και τους δύο γονείς	110 (51,9%)	24 (11,3%)	7 (3,3%)	6 (2,8%)	31 (14,6%)	17 (8,0%)	17 (8,0%)	212 (100,0%)
	Τη μητέρα σας	12 (30,8%)	13 (33,3%)	0 (0,0%)	2 (5,1%)	7 (17,9%)	1 (2,6%)	4 (10,3%)	39 (100,0%)
	Τον πατέρα σας	3 (50,0%)	0 (0,0%)	1 (16,7%)	1 (16,7%)	0 (0,0%)	1 (16,7%)	0 (0,0%)	6 (100,0%)
	Σύνολο	125 (48,6%)	37 (14,4%)	8 (3,1%)	9 (3,5%)	38 (14,8%)	19 (7,4%)	21 (8,2%)	257 (100,0%)

$\chi^2:P = 0,007^3$

Ο παραπάνω πίνακας παρουσιάζει τη συσχέτιση της ερώτησης «Το μεγαλύτερο μέρος της παιδικής και εφηβικής σας ηλικίας ζήσατε με: ...» με την ερώτηση «Ποιο/α πρόσωπο/-α νομίζετε ότι σας επηρέασε/-αν περισσότερο στις απόψεις σας για τα φύλα;». Κοιτάζοντας τον πίνακα παρατηρείται ότι όσοι ερωτώμενοι/-ες απάντησαν ότι ζούσαν και με τους δύο γονείς επηρεάστηκαν κυρίως από εκείνους (51,9%) και αμέσως μετά από το φιλικό περιβάλλον (14,6%). Αντίστοιχα, όσοι/-ες ζούσαν με τη μητέρα επηρεάστηκαν πρωτίστως από εκείνη (33,3%), έπειτα και από τους δύο (30,8%) και τέλος, σε αρκετά μεγάλο ποσοστό, από τους φίλους (17,9%). Ο στατιστικός έλεγχος chi- square έδειξε την στατιστική σημαντικότητα της παραπάνω συσχέτισης, καθώς η τιμή $p = 0,007 < 0,05$.

³ $\chi^2:P = 0,007$

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο «ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ»

Οι συμμετέχοντες/-ουσες της έρευνας απάντησαν σε ερωτήσεις σχετικά με την κοινωνικοποίηση που έλαβαν από τους γονείς τους κατά την παιδική και εφηβική τους ηλικία. Ανακάλεσαν μνήμες οι οποίες αφορούσαν τις παροτρύνσεις που δέχονταν από τους γονείς τους σε θέματα καθημερινότητας όπως οι δραστηριότητες με τις οποίες ασχολούνταν και τα ρούχα που φορούσαν, καθώς και σε συμπεριφορές οι οποίες σχετίζονται με τους έμφυλους ρόλους. Κατέθεσαν ακόμη τις σημερινές απόψεις τους για τους ρόλους των φύλων, όπως αυτές διαμορφώνονται στην ενήλικη ζωή τους.

Τα αποτελέσματα της έρευνας φαίνεται να επιβεβαιώνουν σε σημαντικό βαθμό την ύπαρξη της έμφυλης κοινωνικοποίησης στην ελληνική οικογένεια. Τα δύο φύλα παροτρύνονταν από τον κοινωνικό τους περίγυρο ώστε να ασχολούνται με δραστηριότητες και παιχνίδια που στερεοτυπικά ταιριάζουν στο φύλο τους. Πιο συγκεκριμένα φαίνεται πως το γυναικείο φύλο παρακινούταν σε μεγαλύτερο βαθμό να περνά τον ελεύθερό του χρόνο με στερεοτυπικά «κοριτσίστικες» δραστηριότητες όπως για παράδειγμα με μαθήματα μπαλέτου και το ανδρικό με στερεοτυπικά «αγορίστικες» δραστηριότητες όπως το ποδόσφαιρο. Σύμφωνα με την Vinney (2019), κατά την παιδική ηλικία τα παιδιά μαθαίνουν με ποια παιχνίδια μπορούν να παίξουν, με ποιες δραστηριότητες να ασχοληθούν και ποιες συμπεριφορές και στάσεις είναι οι κατάλληλες ανάλογα με το κάθε φύλο. Τα παραπάνω εξαρτώνται από τις αξίες και τα πρότυπα συμπεριφοράς που έχουν αφομοιώσει τα παιδιά στο πλαίσιο της κοινωνικοποίησης που έχουν δεχθεί από τους γονείς τους (Τσαούσης, 1985). Ακόμη και οι γονείς που δίνουν έμφαση στην ισότητα των φύλων μπορούν να ενισχύσουν ακούσια ορισμένα στερεότυπα λόγω της δικής τους κοινωνικοποίησης των φύλων (Vinney, 2019).

Στην παρούσα έρευνα διαπιστώθηκε ακόμη διαφορά στα παιχνίδια με τα οποία ασχολούνταν τα παιδιά σε μικρότερη ηλικία. Συγκεκριμένα οι άνδρες δέχονταν αρκετά μεγαλύτερη ενθάρρυνση προκειμένου να παίξουν με παιχνίδια τα οποία στερεοτυπικά ταιριάζουν με το φύλο τους, όπως αυτοκινητάκια και όπλα, σε σύγκριση με τις γυναίκες. Μέσω των παιχνιδιών τα παιδιά μαθαίνουν να υποδύονται ρόλους, να μιμούνται, αλλά και να βλέπουν τον εαυτό τους μέσα από τα μάτια των άλλων (Τσαούσης, 1985). Ακόμη αναπτύσσουν δεξιότητες οι οποίες θεωρούνται

κοινωνικά αποδεκτές βάση φύλου καθώς έχουν κοινωνικοποιηθεί με παιχνίδια ανάλογα με το φύλο τους, γεγονός το οποίο εν τέλει ενισχύει τις «έμφυλες διαφορές» (Μποντελό, Εσταμπλέ, 2009).

Επιπλέον, τα ευρήματα της μελέτης αυτής επιβεβαιώνουν τη θεωρία της πολιτισμικής μεταβίβασης, κατά την οποία τα παιδιά μιμούνται τις κοινωνικά κατάλληλες συμπεριφορές με βάση το φύλο τους και ενθαρρύνονται από τους γονείς να παίζουν και να ντύνονται με συγκεκριμένο τρόπο (Hughes & Kroehler, 2014). Έτσι βλέπουμε ότι οι άνδρες συμμετέχοντες της έρευνας κατά την κοινωνικοποίησή τους, δέχονταν μεγαλύτερη παρέμβαση στον τρόπο ντυσίματος τους ανάλογα με το φύλο τους καθώς και στην υιοθέτηση συμπεριφορών που κοινωνικά συμφωνούν με αυτό. Γίνονταν ακόμη δέκτες πιο «τιμωρητικών» συμπεριφορών από τους γονείς τους, σε σχέση με τις γυναίκες συμμετέχουσες. Σύμφωνα με τα παραπάνω, οι άνδρες φαίνεται να πιέζονταν περισσότερο ως προς τη συμμόρφωση με τα πρότυπα του φύλου τους.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι άνδρες ενθαρρύνονταν περισσότερο για την απόκτηση εκπαίδευσης η οποία αργότερα θα τους εξασφάλιζε τα προς το ζην και τα απαραίτητα οικονομικά εφόδια για τον γάμο και το μέγλωμα των παιδιών, χαρακτηριστικά που συναντάμε περισσότερο στην παραδοσιακή μορφή της οικογένειας, όπου ο άνδρας είχε ως καθήκον την οικονομική αποκατάσταση και ευημερία της οικογένειάς του. Το παραπάνω εξηγεί το γεγονός ότι οι άνδρες του δείγματος, σύμφωνα με τις απόψεις τους για τους κοινωνικούς ρόλους των φύλων, έχουν πιο παραδοσιακές αντιλήψεις από τις γυναίκες.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώθηκε ότι το πρόσωπο με το οποίο οι συμμετέχοντες/-ουσες έζησαν πιο πολύ ως ανήλικοι/-ες επηρέασε τις απόψεις τους για τα φύλα. Όσοι έζησαν με τους γονείς τους επηρεάστηκαν κυρίως από εκείνους και όσοι μεγάλωσαν με τη μητέρα τους επηρεάστηκαν κυρίως από εκείνη. Η διαπίστωση αυτή συμφωνεί με τη θεωρία της κοινωνικοποίησης που αναφέρει την οικογένεια ως πρωταρχικό και σημαντικότερο φορέα κοινωνικοποίησης και μέσα από αυτήν τα παιδιά γνωρίζουν την κοινωνία και αφομοιώνουν τους κοινωνικούς κανόνες (Ρούση-Βέργου & Ζαφειροπούλου, 2015).

Δεύτερη κύρια πηγή επιρροής ήταν το φιλικό περιβάλλον το οποίο αποτελεί επίσης σημαντικό φορέα κοινωνικοποίησης, και επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τις απόψεις των ερωτώμενων για τα φύλα. (Hughes & Kroehler, 2014). Σύμφωνα με τον Τσαούση (1985) οι παρέες με τους συνομηλικούς συμβάλλουν στην ανάπτυξη και ολοκλήρωση της προσωπικότητας του ατόμου, αλλά και στο να κατανοήσει το παιδί την εικόνα του εαυτού του μέσα από τις φιλικές σχέσεις που έχει αναπτύξει. Το γεγονός αυτό μας δείχνει πως πολλές από τις απόψεις των ερωτώμενων μπορεί να μην οφείλονται αποκλειστικά στην οικογένεια.

Όμως, είναι αλήθεια ότι η σχέση που δημιουργείται ανάμεσα σε γονείς και παιδιά αποτελεί την βασικότερη διαπροσωπική σχέση καθώς μέσω αυτής το παιδί γνωρίζει τον κόσμο (Ρούση-Βέργου & Ζαφειροπούλου, 2015). Τα παιδιά έχουν ως πρότυπο συμπεριφοράς τους γονείς τους, γεγονός το οποίο πολλές φορές δεν αντιλαμβάνονται οι ίδιοι, έως ότου τα παιδιά να αρχίσουν να τους μιμούνται. Γι'αυτό και οι ίδιοι φέρουν μεγάλη ευθύνη ως προς την προβολή προτύπων και συμπεριφορών, καθώς τα παιδιά είναι πολύ πιθανό να τις υιοθετήσουν.

Έτσι, οι γονείς και οι αντιλήψεις τους επηρεάζουν ιδιαίτερα τις απόψεις των νέων. Ο τρόπος διαπαιδαγώγησης που εφαρμόζουν οι γονείς εξαρτάται από διάφορους παράγοντες όπως το κοινωνικο-οικονομικό και μορφωτικό τους επίπεδο, την ηλικία των ίδιων και των παιδιών τους, καθώς και την προσωπικότητα τόσο των ίδιων όσο και των παιδιών τους (Παπαοικονόμου, 2016). Ωστόσο από τα αποτελέσματα της έρευνας φάνηκε ότι οι γονείς ανεξαρτήτως μορφωτικού επιπέδου δεν είχαν ιδιαίτερα παραδοσιακές αντιλήψεις. Άρα σύμφωνα με την έρευνα μας τα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά δεν αποτελούν κύριο παράγοντα επιρροής στην έμφυλη κοινωνικοποίηση των παιδιών.

Επίσης, τα παιδιά αντιγράφουν τα πρότυπα συμπεριφοράς, τις αξίες και γενικότερα τους ρόλους που κοινωνικά υιοθετούν οι γονείς τους με βάση το φύλο τους. Σύμφωνα με το παράδειγμα της Μαντζιάφου-Κανελλοπούλου (1979) όταν ένα κορίτσι παρατηρεί ότι στην οικογένειά του τα υπόλοιπα μέλη συμπεριλαμβανομένης της μητέρας στηρίζονται οικονομικά στον πατέρα, ακολουθώντας μια πιο παραδοσιακή μορφή οικογένειας ίσως και να αντιγράψει τη μητέρα και να επιλέξει έναν σίγουρο οικονομικά γάμο, ο οποίος θα της εξασφαλίσει το μέλλον της. Αντίθετα, όταν ο ρόλος της μητέρας στην οικογένεια είναι ουσιαστικά οικονομικός

και ενεργός, το κορίτσι μέσω της διαδικασίας της μίμησης, υποσυνείδητα, ενθαρρύνεται στον επαγγελματισμό και στην ενεργό συμμετοχή στην οικογένεια. Παρατηρείται ακόμα ότι οι γονείς αποτελούν για τα παιδιά τους, το ρόλο του δασκάλου, του προτύπου συμπεριφοράς και γενικότερα μπορούν να στηριχτούν συναισθηματικά σε αυτούς. (Παπαοικονόμου, 2016). Έτσι, η κατανομή των ρόλων στην οικογένεια προέλευσης επηρέασε τα άτομα στο να υιοθετήσουν παρόμοιους ρόλους στην ενήλικη ζωή τους.

Μια ακόμη ενδιαφέρουσα διαπίστωση της έρευνας είναι πως οι άνδρες εργαζόμενοι είναι περισσότεροι από τις γυναίκες και ότι οι γυναίκες άεργες ήταν πολύ περισσότερες από τους άνδρες. Όπως αναφέρεται και στη θεωρία ταύτισης ή μίμησης προτύπων τα παιδιά αντιγράφουν τις συμπεριφορές των γονέων τους (Σωτηρίου, Κορδονούρη & Ζαφρανίδου, 2008) και ταυτίζονται περισσότερο με τον τρόπο που ενεργούν τα πρόσωπα τα οποία ανήκουν στο ίδιο φύλο με εκείνα (Hughes & Kroehler, 2014). Κατά τον Παρούτσα (2020) στη σημερινή οικογένεια υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες ο πατέρας είναι ο μόνος που εργάζεται, ενώ η μητέρα αναλαμβάνει την ανατροφή των παιδιών. Τα αποτελέσματα μας δείχνουν πως οι άνδρες του δείγματος οι οποίοι εργάζονται είναι πιο πολλοί από τις αντίστοιχες γυναίκες και σε συνδυασμό με το ότι οι περισσότερες γυναίκες του δείγματος δήλωσαν άεργες, δηλαδή δεν αναζητούσαν εργασία, θα μπορούσε να επιβεβαιώνει τη θεωρία για τη μίμηση προτύπων. Ωστόσο, το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος σπουδάζει και τα αποτελέσματα μπορεί να μην είναι απόλυτα αντιπροσωπευτικά. Η μεγάλη διαφορά στα ποσοστά όμως είναι πιθανό να δείχνει την μεγαλύτερη πίεση που δέχονται οι άνδρες για επαγγελματική αποκατάσταση από πολύ μικρή ηλικία.

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Κατά τη διάρκεια διεξαγωγής της έρευνας εμφανίστηκαν κάποιοι περιορισμοί, οι οποίοι όμως δεν στερούν την αξιοπιστία της. Αρχικά, η έρευνα βασίστηκε σε ανάκληση των αναμνήσεων των συμμετεχόντων από την παιδική και εφηβική τους ηλικία. Αυτό θα μπορούσε να επηρεάσει την αξιοπιστία της έρευνας αλλά η χρονική απόσταση των ατόμων του δείγματος από την παιδική και εφηβική τους ηλικία δεν ήταν τόσο μεγάλη ώστε να μην επιτρέπει μια σχετικά ασφαλή ανάκληση αναμνήσεων. Επίσης, το μέγεθος του δείγματος (257 άτομα) δεν ενδείκνυται για την

γενίκευση των αποτελεσμάτων. Σημαντικό περιορισμό αποτέλεσε η έλλειψη έγκυρης και σύγχρονης (ελληνικής) βιβλιογραφίας με θέμα την έμφυλη κοινωνικοποίηση. Ως αποτέλεσμα αυτής της έλλειψης χρησιμοποιήθηκε, ως ερευνητικό εργαλείο, αγγλικό ερωτηματολόγιο, το οποίο μεταφράστηκε. Έτσι λοιπόν ίσως κάποιες ερωτήσεις του να μην ήταν απολύτως κατανοητές και να μην αποτύπωναν ακριβώς τις απόψεις των συμμετεχόντων. Μολονότι υπήρξαν οι παραπάνω περιορισμοί, η παρούσα εργασία είχε αρκετά ενδιαφέροντα αποτελέσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο «ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ»

Η παραπάνω ποσοτική έρευνα πραγματοποιήθηκε με συμμετέχοντες/ουσες νέους/-ες, ηλικίας 18 έως 30 ετών, των οποίων ανακλήθηκαν μνήμες από την παιδική και εφηβική τους ηλικία, σχετικά με την έμφυλη κοινωνικοποίηση τους στο πλαίσιο της οικογένειας τους. Λαμβάνοντας υπόψη το παραπάνω, τα κυριότερα συμπεράσματα της έρευνας, τα οποία επιβεβαιώνονται και από τη σχετική με το θέμα βιβλιογραφία είναι:

- ❖ Τα παιδιά παροτρύνονταν να ασχολούνται με παιχνίδια που στερεοτυπικά ταίριαζαν με το φύλο τους.
- ❖ Οι άνδρες δέχονταν πιο έντονη πίεση σχετικά με τις δραστηριότητες με τις οποίες έπρεπε να ασχολούνται.
- ❖ Οι άνδρες γίνονταν συχνότερα δέκτες τιμωρητικών συμπεριφορών σε σχέση με τις γυναίκες.
- ❖ Οι άνδρες δέχονταν πιο έντονη ενθάρρυνση για εκπαίδευση η οποία θα εξασφαλίζει την οικονομική τους σταθερότητα.
- ❖ Οι άνδρες του δείγματος είχαν πιο παραδοσιακές αντιλήψεις για τους κοινωνικούς ρόλους των φύλων.
- ❖ Οι γονείς είχαν καθοριστικό ρόλο στην κοινωνικοποίηση των παιδιών τους.
- ❖ Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των αντιλήψεων των νέων είχε, εκτός της οικογένειας, το φιλικό περιβάλλον.

Από τα παραπάνω συμπεράσματα, διαπιστώνεται ότι τελικά, ως ένα βαθμό, οι άνδρες και οι γυναίκες ερωτώμενοι/-ες κοινωνικοποιήθηκαν διαφορετικά. Η οικογένεια φαίνεται όντως να αποτελεί τον πρωταρχικό φορέα κοινωνικοποίησης και είναι αρκετά αναμενόμενο να αναπαράγει τα κοινωνικά στερεότυπα. Εκεί ο/η κοινωνικός/ή λειτουργός, σύμφωνα με την παρέμβαση με ευαισθησία προς το φύλο, οφείλει να βοηθήσει την οικογένεια επισημαίνοντας και αλλάζοντας τις αρνητικές συνέπειες των στερεοτύπων. Επίσης, σύμφωνα με την παρέμβαση αυτή ενισχύεται η «ισότιμη συμμετοχή των ενηλίκων στην ανατροφή του παιδιού και στις δουλειές του σπιτιού»(Collins, Jordan & Coleman, 2017). Για παράδειγμα, το παραπάνω μπορεί να επιτευχθεί είτε μέσω συμβουλευτικής της οικογένειας είτε μέσω δημιουργίας ομάδας γονέων.

Τόσο σαν κοινωνικοί λειτουργοί, όσο και ως άνθρωποι είναι καλό να σκεφτόμαστε ότι ανεξάρτητα από το φύλο οι άνθρωποι μπορούν να εκφράζουν τα συναισθήματά τους και να επιλέγουν χωρίς πίεση ό,τι τους κάνει ευτυχισμένους. Είναι αλήθεια ότι η κοινωνική πίεση επηρεάζει τις αποφάσεις των ανθρώπων και γι' αυτό χρειάζεται μια οικογένεια υποστηρικτική όπου όλα τα μέλη της μπορούν να εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους.

Η παρούσα έρευνα είχε ως κύριο σκοπό να μελετήσει το ζήτημα της έμφυλης κοινωνικοποίησης στην ελληνική οικογένεια, καθώς είναι ένα θέμα το οποίο δεν έχει διερευνηθεί επαρκώς, όπως δείχνει η έλλειψη πρόσφατων ερευνών σχετικών με το θέμα. Η έμφυλη κοινωνικοποίηση έχει πολλές παραμέτρους και σίγουρα αυτή η μελέτη δεν τις κάλυψε όλες. Για παράδειγμα, ενδιαφέρον θα παρουσίαζε να διαπιστωθεί αν η κατανομή των ρόλων στην οικογένεια προέλευσης επηρέασε τα άτομα ώστε να υιοθετήσουν παρόμοιους ρόλους στην ενήλικη ζωή τους. Σε αυτό και σε άλλα παρεμφερή ερωτήματα θα μπορούσαν να βασιστούν επόμενες έρευνες.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι αν και όπως διαπιστώθηκε η έμφυλη κοινωνικοποίηση ξεκινάει από την οικογένεια, συντηρείται από την εκπαίδευση και βρίσκει πρόσφορο έδαφος για ανάπτυξη μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης και της διαφήμισης. Γι' αυτό χρειάζεται η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης τόσο στους ενήλικες όσο και στα παιδιά. Εξάλλου, για να σπάσει αυτός ο κύκλος «τα παιδιά πρέπει να διδάσκονται πώς να σκέφτονται, όχι τι να σκέφτονται» (Margaret Mead).

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Ηλιοπούλου Δ. (1979). *Για να γνωρίσουμε και να διαπαιδαγωγήσουμε σωστά το παιδί*. Πάτρα: Πάτρα.
- Κασσιμάτη Ρ. & Γεωργούλας Σ. & Παπαιωάννου Μ. & Πράνταλος Ι. (2013). *Κοινωνιολογία: Βιβλίο μαθητή*. Αθήνα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων Διόφαντος.
- Κογκίδου, Δ. & Πολίτης, Φ. (2006). Προλογικό Σημείωμα. Στο R. Connell, Το κοινωνικό φύλο (Ε. Κοτσιφού, Μεταφρ., σσ. 1-55). Αθήνα: Επίκεντρο.
- Κογκίδου Δ. (2015) *Πέρα από το ροζ και το γαλάζιο*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο
- Λιμνιάτη, Α. (2011). *Γονεϊκοί Ρόλοι- Νέα Δεδομένα*. Αθήνα: ΟΣΕΛΟΤΟΣ.
- Μαντζιάφου - Κανελλοπούλου Μ. (1979). *Οικογένεια: Ιστορική και κοινωνική μελέτη*. Αθήνα
- Μισέλ Α.(2000). *Κοινωνιολογία της οικογένειας και του γάμου:Βασικά στοιχεία για την ελληνική οικογένεια*. Αθήνα: Gutenberg
- Μουσούρου Λ. (1984), *Η Ελληνική οικογένεια* Ίδρυμα: Γουλανδρή –Χορν.
- Μουσούρου, Λ. (1995), *Η δομή της οικογένειας, οι παραλλαγές της και οι διαφυλικές σχέσεις*, στο Παρασκευόπουλος, Ι. κ.ά. (επιμ.) *Διαφυλικές σχέσεις*, σελ.137-143 Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Μουσούρου, Λ., Στρατηγάκη, Μ. (2004), *Women and Social Policies in Europe. Work, family and the state*. Aldershot: Edward Elgar.
- Μουσούρου, Λ. (2006). *Κοινωνιολογία της σύγχρονης οικογένειας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Πυργιωτάκη Ι., (1984). *Κοινωνιολογία της οικογένειας*. Αθήνα:Ο.ΕΠ.ΕΚ
- Παρασκευόπουλος Ι., Μπεζεβέγκης Η. & Γιαννίτσας Ν., (1998), *Διαφυλικές Σχέσεις*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ρούση-Βέργου Χ. & Ζαφειροπούλου Μ. (2015). *Αποτελεσματικοί γονείς; Υπάρχει τρόπος: Διαχείριση των συναισθημάτων και της συμπεριφοράς*. Αθήνα: Πεδίο

- Σωτηρίου Σ., Κορδονούρη Σ. & Ζαφρανίδου Α. (2008). *Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή Γ' Γυμνασίου*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων.
- Τσαρδάκη Δ. (1984). *Διαδικασίες κοινωνικοποίησης*. Αθήνα: Σκαρβαβίος.
- Τσαούσης Δ.Γ. (2006). *Η κοινωνία του ανθρώπου: Εισαγωγή στην κοινωνιολογία* Αθήνα: Gutenberg.
- Τσαούσης Δ.Γ. (1985). *Η κοινωνία του ανθρώπου: Εισαγωγή στην κοινωνιολογία* Αθήνα: Κοινωνιολογική Βιβλιοθήκη, Gutenberg.

Ξενόγλωσση

- Ackerman, N. (1958). *The psychodynamics of family life*. New York: Publishers Basic Books, Inc.
- Borneman E. (1988). *Η πατριαρχία* Αθήνα: Εκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας
- Collins, Jordan, & Coleman, (2017) *Κοινωνική Εργασία με Οικογένεια*: ΒΗΤΑ Ιατρικές Εκδόσεις
- Ένγκελς Φ. (2000). *Η καταγωγή της οικογένειας, της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους*. Αθήνα: Αναγνωστάκη.
- Μποντελό Κ., Εσταμπλέ Ρ. (2009). *Κορίτσια*: Αθήνα: Μεταίχμιο
- Hallers-Haalboom, E.T., Mesman, J., Groeneveld, M.G., Endendijk, J.J., Van Berkel, S.R., Van der Pol, L.D., & Bakermans-Kranenburg, M.J. (2014). Mothers, fathers, sons, and daughters: Parental sensitivity in families with two children. *Journal of Family Psychology*, 28, 138-147.
- Hughes M. & Kroehler C. (2014). *Κοινωνιολογία: Οι βασικές έννοιες*. Αθήνα: Κριτική
- Oakley, A. (1985). *Sex, Gender and Society*. Aldershot, Hants: Gower in association with New Society.
- Talbot, M. (2010). *Language and Gender*. Cambridge: Polity Press.
- Jean- Hugues Dechaux (2008) *Η κοινωνιολογία της οικογένειας*, Πολύτροπον

Ηλεκτρονικές πηγές

- Γιαννάρου, Λ. (2016). «Πρεμιέρα για το σύμφωνο συμβίωσης». Εφημερίδα Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ. Πρόσβαση Απρίλιος 29, 2020 από <http://www.kathimerini.gr/847034/article/epikairothta/ellada/premieragia-to-symfwno-symvniwshs>
- Διώτη-Γιαννοπούλου. (2010). 'Οικογένεια και Πτυχές της, 18(20), 7-14 http://benl.primedu.uoa.gr/ptde/database-ptde/oikogeneia_kai_ptyxes_tis.pdf
- Θεριανός, Κ.(2006), Για την Οικογένεια, 12(22),23-36 στο Πρόσβαση Απρίλιος 20, 2020. <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C109/67/540,1953/>
- Μιχάλη Μ. (2019). *ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΕΜΦΥΛΕΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ: Η ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ ΣΕ ΜΑΘΗΤΙΚΑ ΓΡΑΠΤΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ*, Πανεπιστήμιο Αιγαίου Πρόσβαση Μάιος 17, 2020. <https://hellanicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/19345/%CE%9C%CE%99%CE%A7%CE%91%CE%9B%CE%97%20%CE%9C%CE%91%CE%A1%CE%99%CE%91%CE%94%CE%99%CE%91%CE%A4%CE%A1%CE%99%CE%92%CE%97.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Μεσσήνης Σ. (2014) *Οι μορφές της σύγχρονης οικογένειας και οι επιδράσεις στα μέλη τους*, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων <https://sites.google.com/site/stmessinis/ArxikiSelida/morphes-synchrones-oikogeneias> Πρόσβαση Μάιος 20, 2020.
- Παντελίδου Μαλούτα Μ. (2014). *ΦΥΛΟ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ*, Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας Πρόσβαση Νοέμβριος 15, 2020. <https://www.kethi.gr/sites/default/files/wp-content/uploads/2016/02/1.fylo-koinonia-politiki.pdf>
- Παπαοικονόμου Α. (2016). *Η κατανομή των οικογενειακών ρόλων στην ελληνική οικογένεια και η επίδραση της στην κοινωνικοποίηση των παιδιών. Εμπειρική προσέγγιση*. Πρόσβαση Ιούνιος 20, 2020. https://docplayer.gr/2794520-I-katanomi-ton-oikogeneiakon-rolon-stin-elliniki-oikogeneia-kai-i-epidrasi-tis-stin-koinonikopoiisi-ton-paidion-empeiriki-proseggisi.html?fbclid=IwAR0nXPI1aD20a-FuFV3TprzqiRGFCJ_VkVBRjTaQoHes0AtcdmODmtmI6Ux4

- Ρεθυμιωτάκη, Ε., Μαροπούλου, Μ. & Τσακιστράκη, Χ. (2015). Φεμινισμός και Δίκαιο. Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα. Πρόσβαση Μάιος 17, 2020. από <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/6177>
- Τσιμπιδάκης Θ. Χαρίδημου, (2018) Πρόσβαση Νοέμβριος 12, 2020. <https://hellanicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/18021/%ce%94%ce%b9%ce%b4%ce%b1%ce%ba%cf%84%ce%bf%cf%81%ce%b9%ce%ba%ce%ae%20%ce%94%ce%b9%ce%b1%cf%84%cf%81%ce%b9%ce%b2%ce%ae%20%ce%a7.%20%ce%a4%cf%83%ce%b9%ce%bc%cf%80%ce%b9%ce%b4%ce%ac%ce%ba%ce%b7%2c%20%2018.01.2018%20pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Baber, K.M. , & Tucker, C.J. (2006). *The Social Roles Questionnaire: A New Approach to Measuring Attitudes Toward Gender*. Πρόσβαση Απρίλιος 8, 2020. Από <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11199-006-9018-y#citeas>
- Blakemore, J.E.O., & Hill, C.A. (2007). *The Child Gender Socialization Scale: A Measure to Compare Traditional and Feminist Parents*. Πρόσβαση Απρίλιος 8, 2020. Από <https://link.springer.com/article/10.1007/s11199-007-9333-y>
- Saul McLeod (2019). *Likert Scale Definition, Examples and Analysis*. Πρόσβαση Απρίλιος 15, 2020. Από <https://www.simplypsychology.org/likert-scale.html?fbclid=IwAR0vYTBwikRxwbk5LhErdGATOOqLrhNmneAaQ7pLW6-W3fi6Nuo6aoi-fq0>
- Vinney C. (2019). *What Is Gender Socialization? Definition and Examples*. Πρόσβαση Νοέμβριος 12, 2020. Από <https://www.thoughtco.com/gender-socialization-definition-examples-4582435>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Η ΕΜΦΥΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Αγαπητέ,-ή συμμετέχων,-ουσα,

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιείται από τις φοιτήτριες του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας Δερβεντζή-Αναστασάτου Άλκηστη, Κευσενίδου Δέσποινα, και Πολυχρονοπούλου Γεωργία, στο πλαίσιο της εκπόνησης της πτυχιακής τους εργασίας. Σκοπός της έρευνας είναι η μελέτη πιθανών διαφορών στον τρόπο που κοινωνικοποιούνται τα παιδιά στην Ελληνική οικογένεια, ανάλογα με το φύλο τους. Αυτό θα εξεταστεί μέσω της καταγραφής των απόψεων ατόμων ηλικίας 18-30 ετών. Θα ζητηθεί από τους/τις ερωτώμενους/-ες η ανάκληση αναμνήσεων από την παιδική και εφηβική τους ηλικία, καθώς και η γνώμη τους για την ισότητα των φύλων.

Το παρακάτω ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και τα στοιχεία θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για ερευνητικούς σκοπούς. Είναι πολύ σημαντικό για τα αποτελέσματα της έρευνας όλες οι ερωτήσεις να απαντηθούν με ειλικρίνεια. Σε περίπτωση που αισθανθείτε άβολα κατά τη διάρκεια συμπλήρωσής του, μπορείτε να αποχωρήσετε από την έρευνα.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΤΕ ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΜΟΝΟ ΕΑΝ ΕΙΣΤΕ 18-30 ΕΤΩΝ

Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για την συμμετοχή σας.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

A. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΥ/-ΗΣ

A1.ΦΥΛΟ:

1. Άνδρας
2. Γυναίκα
3. Άλλο

A2. ΗΛΙΚΙΑ : (καλύτερα να τη συμπληρώσουν μόνοι τους στο κενό)

A3. ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ:.....

A4.ΤΟΠΟΣ ΜΟΝΙΜΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ :

1. Χωριό (κάτω από 1999 κατοίκους)
2. Κωμόπολη (2000-9999 κατοίκους)
3. Πόλη (10.000 και άνω)
4. Αθήνα/Θεσσαλονίκη

A5. ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (συμπληρώστε το επίπεδο εκπαίδευσης που έχετε ολοκληρώσει)

1. Καθόλου σχολείο ή μερικές τάξεις Δημοτικού
2. Απόφοιτος/-η Δημοτικού
3. Απόφοιτος/-η Γυμνασίου
4. Απόφοιτος/-η Λυκείου
5. Τεχνική Επαγγελματική Σχολή/ Ι.Ε.Κ.
6. Απόφοιτος/-η ΤΕΙ/Πανεπιστημίου
7. Κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος
8. Κάτοχος Διδακτορικού Διπλώματος

A6. Είστε:

1. Εργαζόμενος
2. Άνεργος (εάν δεν εργάζεστε, αλλά αναζητάτε εργασία)
3. Άεργος (εάν ούτε εργάζεστε, ούτε αναζητάτε εργασία)

A7. Σπουδάζετε

- 1.Ναι
- 2.Όχι

A8. Τι σπουδάζετε; _____

A9. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ:

- 1.Αγαμος/-η
2. Έγγαμος/-η
3. Σε σχέση
4. Συμβίωση

B. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΟΝΕΩΝ

Σε περίπτωση που έχετε ζήσει το μεγαλύτερο μέρος της παιδικής και εφηβικής σας ηλικίας με τον έναν γονέα απαντήστε μόνο στις ερωτήσεις που απευθύνονται σε εκείνον/-η.

B1. ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ

1. Χωριό (κάτω από 1999 κατοίκους)
2. Κωμόπολη (2000-9999 κατοίκους)
3. Πόλη (10.000 και άνω)
4. Αθήνα/Θεσσαλονίκη

B2. ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ ΠΑΤΕΡΑ:

1. Χωριό (κάτω από 1999 κατοίκους)
2. Κωμόπολη (2000-9999 κατοίκους)
3. Πόλη (10.000 και άνω)
4. Αθήνα/Θεσσαλονίκη

B3. ΗΛΙΚΙΑ ΜΗΤΕΡΑΣ: _____

B4. ΗΛΙΚΙΑ ΠΑΤΕΡΑ: _____

B5. ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ: (επιλέξτε το επίπεδο εκπαίδευσης που έχει ολοκληρώσει η μητέρα σας).

1. Καθόλου σχολείο ή μερικές τάξεις δημοτικού
2. Απόφοιτη Δημοτικού
3. Απόφοιτη Γυμνασίου
4. Απόφοιτη Λυκείου
5. Τεχνική Επαγγελματική Σχολή/ Ι.Ε.Κ.
6. Απόφοιτη ΤΕΙ/Πανεπιστημίου
7. Κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος
8. Κάτοχος Διδακτορικού Διπλώματος

B6. ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΑΤΕΡΑ: (επιλέξτε το επίπεδο εκπαίδευσης που έχει ολοκληρώσει ο πατέρας σας).

1. Καθόλου σχολείο ή μερικές τάξεις δημοτικού
2. Απόφοιτος Δημοτικού
3. Απόφοιτος Γυμνασίου

4. Απόφοιτος Λυκείου
5. Τεχνική Επαγγελματική Σχολή/ Ι.Ε.Κ.
6. Απόφοιτος ΤΕΙ/Πανεπιστημίου
7. Κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος
8. Κάτοχος Διδακτορικού Διπλώματος

B7. Που περίπου κυμαίνεται το μηνιαίο οικογενειακό σας εισόδημα;

1. 0-399€
2. 400-799€
3. 800-1199€
4. 1200-1599€
5. 1600€ και άνω

B8. Το μεγαλύτερο μέρος της παιδικής και εφηβικής σας ηλικίας ζήσατε με:

1. Τον πατέρα σας
2. Την μητέρα σας
3. Και τους δύο γονείς
4. Άλλο συγγενικό άτομο (π.χ. παππούς/γιαγιά, θείους)
5. Άλλο/α άτομο/α

Γ. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΡΟΛΩΝ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ (ΠΑΤΡΙΚΗ)

Γ1. Αν έχετε αδέρφια μικρότερης ηλικίας, βοηθούσατε τους γονείς σας στο μεγάλωμά τους;

1. Ναι
2. Όχι
3. Δεν έχω

Γ2. Ποιος από τους παρακάτω είχε κατά κύριο λόγο τις παρακάτω αρμοδιότητες μέσα στην οικογένεια;

		Μητέρα	Πατέρας	Και οι δύο	Άλλο πρόσωπο
1	Εργασίες νοικοκυριού				
2	Εξωτερικές εργασίες				

3	Τεχνικές εργασίες				
4	Οικονομική διαχείριση του σπιτιού				
5	Μετακίνηση παιδιών στο σχολείο και σε εξωσχολικές δραστηριότητες				
6	Συνοδεία παιδιών σε γιατρούς				
7	Διάβασμα παιδιών				
8	Συζήτηση με τα παιδιά για προσωπικά θέματα				
9	Συναισθηματική στήριξη παιδιών				
10	Διαπαιδαγώγηση				
11	Ψυχαγωγία παιδιών, παιχνίδι				
12	Λήψη αποφάσεων				

Δ. ΕΜΦΥΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ

Δ1. ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΜΦΥΛΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Κατά την παιδική σας ηλικία, οι γονείς σας, σάς παρότρυναν να:

		ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ	ΔΙΑΦΩΝΩ	ΟΥΤΕ ΔΙΑΦΩΝΩ ΟΥΤΕ ΣΥΜΦΩΝΩ	ΣΥΜΦΩΝΩ	ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ
1	Κάνετε μαθήματα μπαλέτου.					
2	Να παίζετε ποδόσφαιρο.					
3	Να παίζετε με στρατιωτικά παιχνίδια.					
4	Να παίζετε με όπλα.					
5	Να παίζετε με κουζινικά.					
6	Να παίζετε με ψεύτικα κοσμήματα.					
7	Να παίζετε με εργαλεία.					
8	Να παίζετε με παιδικά εργαλεία νοσοκόμου/νοσοκόμας.					
9	Να παίζετε κουτσό.					
10	Να παίζετε με ηλεκτρονικά παιχνίδια.					
11	Να παίζετε με κούκλες μωρά.					
12	Να παίζετε με κούκλες Barbie.					
13	Να παίζετε με αυτοκινητάκια/φορτηγάκια.					
14	Να καθαρίζετε το δωμάτιό σας.					
15	Να βοηθάτε στο άπλωμα και μάζεμα των ρούχων.					
16	Να πετάτε τα σκουπίδια.					
17	Να βοηθάτε στο σκούπισμα του σπιτιού.					
18	Να ασχολείστε με την κηπουρική.					
19	Να στρώνετε το τραπέζι.					
20	Να πλένετε τα πιάτα.					

Δ2. ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Κατά την παιδική και εφηβική ηλικία, οι γονείς σας ενθάρρυναν να:

		Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
1	Συνεχίσετε στην Ανώτατη εκπαίδευση.					
2	Αποκτήσετε δεξιότητες οι οποίες να σας προετοιμάζουν για τον γάμο (π.χ. οικιακές εργασίες)					
3	Αποκτήσετε εκπαίδευση, η οποία αργότερα θα σας βοηθήσει να κερδίζετε τα προς το ζην.					
4	Αποκτήσετε εκπαίδευση, η οποία να σας προετοιμάζει για το μέγαλωμα των παιδιών.					
5	Παίζετε μόνο με παιχνίδια τα οποία θεωρούνται κατάλληλα για το φύλο σας.					
6	Ακολουθείτε συμπεριφορές που κοινωνικά συμφωνούν με το φύλο σας.					

Δ3. ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΓΟΝΕΙΣ

Σημειώστε το βαθμό συχνότητας που οι γονείς σας σας επιδείκνυαν τις παρακάτω συμπεριφορές.

		ποτέ	σπάνια	Λιγότερο συχνά	συχνά	Πολύ συχνά
1	Σας χτυπούσαν αν επιδεικνύατε κακή συμπεριφορά.					

2	Σας απαγόρευαν να κάνετε δραστηριότητες οι οποίες προκαλούσαν σωματικό κόπο και εφίδρωση.					
3	Σας επιβράβευαν με αγκαλιές.					
4	Περνούσαν χρόνο εξηγώντας σας τους κανόνες και τους λόγους ύπαρξής αυτών.					
5	Σας ενθάρρυναν ώστε να πετύχετε σε οτιδήποτε κι αν προσπαθούσατε να κάνετε					
6	Περνούσαν πολύ χρόνο συζητώντας μαζί σας.					
7	Σας επαινούσαν μόνο όταν κάνατε κάτι εξαιρετικά καλά.					
8	Σας επέβαλλαν αυστηρούς κανόνες.					
9	Σας έλεγαν συχνά ότι είστε καλό παιδί.					
10	Σας ενθάρρυναν έντονα ώστε να δοκιμάζετε νέα πράγματα μόνοι σας χωρίς να βασίζεστε στη βοήθειά τους.					

Δ.4. Όταν ήσασταν παιδί/έφηβος/-η στην οικογένειά σας κυριαρχούσε η αντίληψη ότι «τα αγόρια μπορούν να εκφράσουν το θυμό τους με φωνές, ενώ για τα κορίτσια δεν θεωρούνταν σωστό να εκφράζονται με τον ίδιο τρόπο»;

	1	2	3	4	5	
Καθόλου						Πάρα πολύ

Δ.5. Όταν ήσασταν παιδί/έφηβος/-η στην οικογένειά σας τα αγόρια ενθαρρύνονταν να εκφράζουν «ανοιχτά» τα συναισθήματά τους;

	1	2	3	4	5	
Καθόλου						Πάρα πολύ

Δ.6. Όταν ήσασταν παιδί/έφηβος/-η στην οικογένειά σας υπήρχαν συγκεκριμένα πρότυπα ντυσίματος, καθώς μεγαλώνετε ανάλογα με το βιολογικό σας φύλο;

	1	2	3	4	5	
Καθόλου						Πάρα πολύ

Ε.ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΡΟΛΟΙ ΚΑΙ ΦΥΛΟ

Σημειώστε από το 1=διαφωνώ απόλυτα έως το 5=συμφωνώ απόλυτα, σε ποιο βαθμό συμφωνείτε με κάθε μια από τις παρακάτω προτάσεις.

		ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ	ΔΙΑΦΩΝΩ	ΟΥΤΕ ΔΙΑΦΩΝΩ/ ΟΥΤΕ ΣΥΜΦΩΝΩ	ΣΥΜΦΩΝΩ	ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ
1	Ανεξάρτητα σε ποιο φύλο ανήκουν, οι άνθρωποι μπορούν να είναι τόσο 'επιθετικοί /διεκδικητικοί' όσο και 'τρυφεροί/ φροντιστικοί' στη συμπεριφορά τους.					
2	Οι άνθρωποι θα πρέπει να αντιμετωπίζονται το ίδιο, ανεξάρτητα από το φύλο τους.					
3	Η ελευθερία που παρέχεται στα παιδιά πρέπει να καθορίζεται από την ηλικία τους και το επίπεδο της ωριμότητάς τους και όχι από το φύλο τους.					
4	Τα καθήκοντα του σπιτιού δεν πρέπει να ανατίθενται με βάση το φύλο.					
5	Πρέπει να σταματήσουμε να σκεφτόμαστε αν οι άνθρωποι είναι άνδρες ή γυναίκες και να επικεντρώναμε στα άλλα χαρακτηριστικά τους.					
6	Η κύρια ευθύνη του πατέρα είναι να εξασφαλίζει οικονομικά τα παιδιά του.					
7	Οι άντρες ενδιαφέρονται πιο πολύ για το σεξ από τις γυναίκες.					
8	Ορισμένα επαγγέλματα απλά δεν είναι κατάλληλα για τις γυναίκες.					
9	Οι μητέρες πρέπει να λαμβάνουν τις περισσότερες αποφάσεις σχετικά με τον τρόπο ανατροφής των παιδιών.					
10	Οι μητέρες πρέπει να εργάζονται μόνο εάν αυτό είναι απαραίτητο.					
11	Τα κορίτσια πρέπει να τα προστατεύουν και να τα προσέχουν περισσότερο από τα αγόρια.					

12	Μόνο ορισμένα επαγγέλματα είναι κατάλληλα και για τα δυο φύλα.					
13	Για πολλές σημαντικές θέσεις εργασίας, είναι καλύτερο να επιλέγονται άνδρες και όχι γυναίκες.					

ΣΤ. ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

ΣΤ1. Ποιο/α πρόσωπο/-α νομίζετε ότι σας επηρέασε/-αν περισσότερο στις απόψεις σας για τα φύλα;

1. Και οι δύο γονείς
2. Μητέρα
3. Πατέρας
4. Άλλα συγγενικά πρόσωπα
5. Φίλοι
6. Δάσκαλοι/Καθηγητές
7. Άλλο...